

Skolans pedagoger

Allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro. Vad lär vi oss av statistiken?

Oktober 2021

afa
FÖRSÄKRING

Vill du ta del av
kommande publikationer?

Prenumerera här:

[www.afaforsakring.se/
statistikrapporter](http://www.afaforsakring.se/statistikrapporter)

Afa Försäkring ger trygghet och ekonomiskt stöd vid sjukdom, arbetsskada, arbetsbrist, dödsfall och föräldraledighet. Våra försäkringar är bestämda i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter och vi försäkrar 9 av 10 människor i privat näringsliv, kommuner och regioner.

Afa Försäkring drivs utan vinstsyfte. Vi förvaltar cirka 200 miljarder kronor för att säkerställa framtida utbetalningar till våra försäkrade. En viktig del av vår verksamhet är att stödja forskning och projekt som aktivt syftar till att förbättra arbetsmiljön.

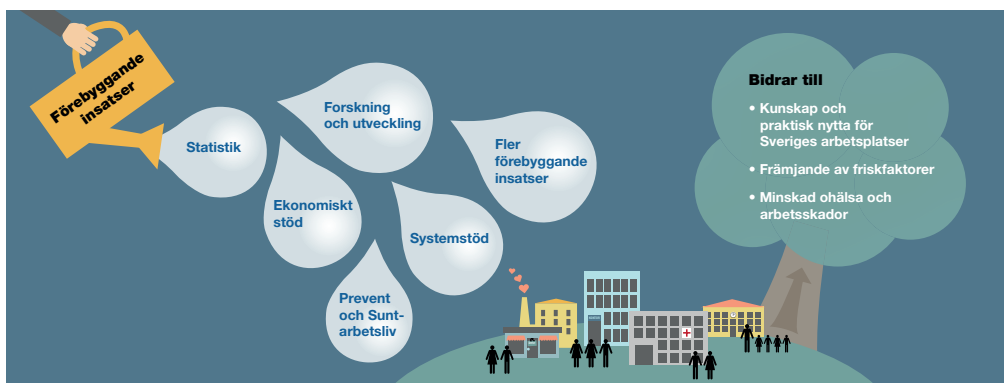
Afa Försäkring har cirka 670 medarbetare och ägs av Svenskt Näringsliv, LO och PTK.

Vi arbetar förebyggande

Afa Försäkring är kollektivavtalets försäkringsbolag och ägs av arbetsmarknadens parter. Varje år satsar våra ägare Svenskt Näringsliv, LO och PTK, genom Afa Försäkring, cirka 350 miljoner kronor på insatser som ska stötta arbetsgivare och anställda i deras förebyggande arbete. På så vis bidrar vi till minskad ohälsa och färre arbetsskador på landets arbetsplatser.

Grunden i vårt förebyggande arbete är vår skadedatabas, som innehåller 15 miljoner försäkringsärenden. Ur skadedatabasen kan vi ta fram statistik om vilka yrken och arbetsuppgifter som är förknippade med olika skador och sjukdomar. Statistiken används bland annat som beslutsunderlag för forskning vi finansierar inom arbetsmiljö och hälsa.

För att göra informationen tillgänglig för alla presenterar vi varje år aktuell statistik i vår årsrapport och i flera delrapporter. Årsrapporten är mer generell medan delrapporterna belyser specifika områden, till exempel arbetsskador och sjukfrånvaro för skolans pedagoger, som den här rapporten.

Innehåll

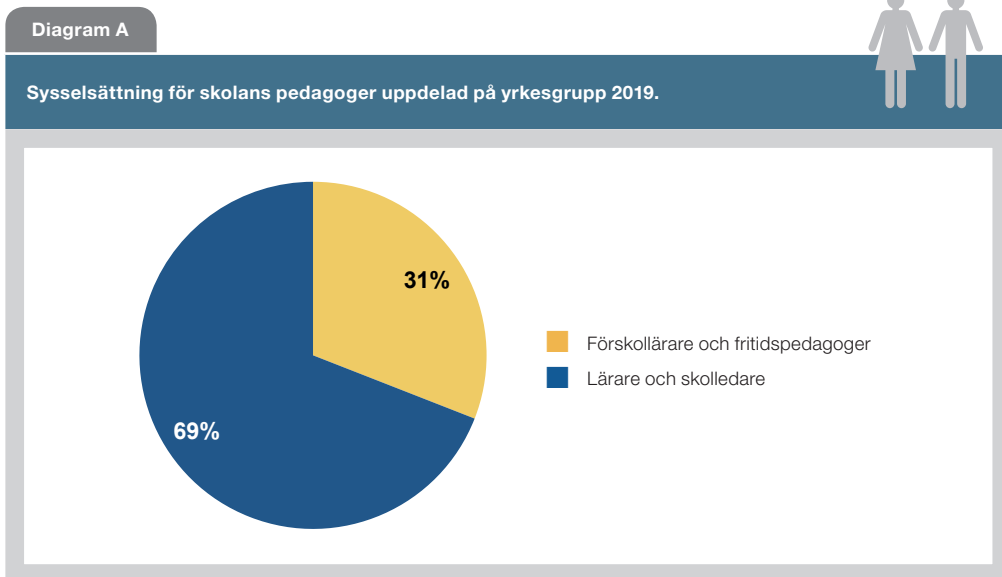
Bakgrund	5
Om rapporten	9
Sammanfattning	12
Allvarliga arbetsolycksfall för skolans pedagoger	14
Arbetsolyckornas fördelning efter allvarlighet	15
Risk för allvarliga arbetsolycksfall över tid	16
Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesundergrupp	18
Risk för allvarliga arbetsolycksfall per åldersgrupp	19
Vanliga orsaker till allvarliga arbetsolycksfall	20
Exempel på händelseförlopp	24
Var på kroppen sker skadorna?	26
Arbetssjukdomar för skolans pedagoger	30
Långvarig sjukfrånvaro för skolans pedagoger	31
Risk för långvarig sjukfrånvaro över tid	33
Långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp	36
Sjukfallens längd	38
Vilka diagnoser orsakar långvarig sjukfrånvaro?	41
Långvarig sjukfrånvaro med psykisk diagnos per yrke och åldersgrupp	44
Långvarig sjukfrånvaro med psykisk diagnos, utveckling över tid	46
Vilka psykiska diagnoser orsakar långvarig sjukfrånvaro?	48
Långvarig sjukfrånvaro per yrkesundergrupp	49
Samsjuklighet	50
Covidrelaterade sjukförsäkringsärenden	52
Ålder och covidrelaterade sjukförsäkringsärenden	55
Förslag på förebyggande åtgärder	56

Bakgrund

Skolan är en viktig samhällsfunktion och yrkesgrupperna *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare* sysselsatte tillsammans 285 000 personer år 2019, vilket är sex procent av det totala antalet sysselsatta. För kvinnor utgör yrkesgrupperna tio procent av samtliga sysselsatta. Det är därför viktigt att kartlägga vilka händelser som orsakar allvarliga arbetsskador och vilka diagnoser som leder till långvarig sjukfrånvaro i yrkesgrupperna.

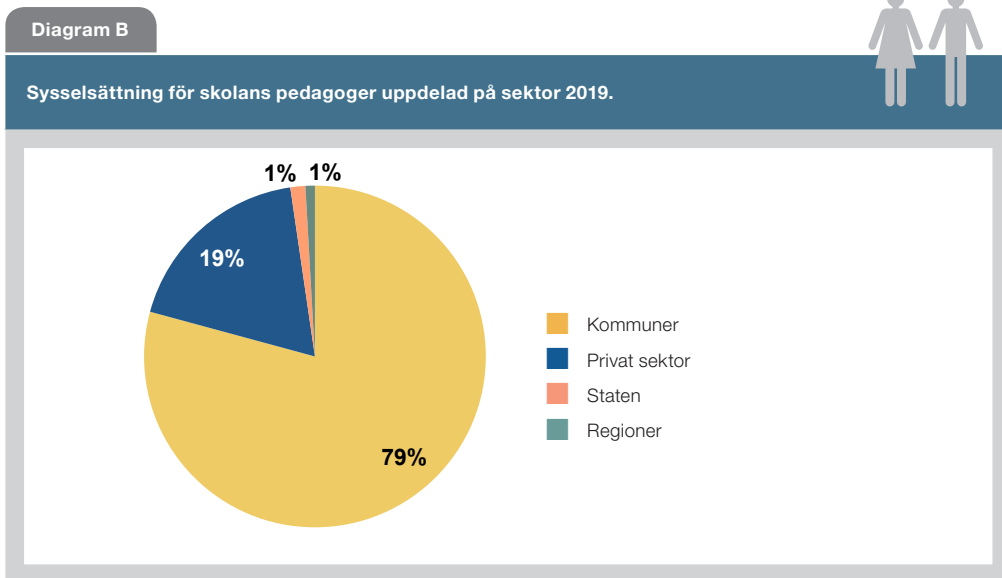
Rapporten bygger på statistik över försäkringsärenden för yrkesgrupperna *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare*. Det finns fler yrken inom skolan men vi har här valt att titta på dessa två yrkesgrupper, i rapporten benämnda skolans pedagoger. I arbetsskadedelen redovisar vi statistik som rör anställda i kommuner och regioner, privat sektor och statlig sektor. I sjukdelen redovisar vi statistik som rör anställda i kommuner och regioner. Detta beror på att båda yrkesgrupperna räknas som tjänstemän och därmed omfattas av Afa Försäkrings sjukförsäkring inom kommuner och regioner, men däremot inte i privat och statlig sektor.

Som **diagram A** visar utgör *förskollärare och fritidspedagoger* 31 procent av de sysselsatta i gruppen skolans pedagoger, medan *lärare och skolledare* utgör 69 procent. I yrkesgruppen *förskollärare och fritidspedagoger* utgör förskollärare tre fjärdedelar av de sysselsatta, medan fritidspedagoger utgör 19 procent och förskolechefer 4 procent. I yrkesgruppen *lärare och skolledare* utgör grundskolelärare drygt hälften av de sysselsatta, därefter kommer gymnasielärare med 16 procent.

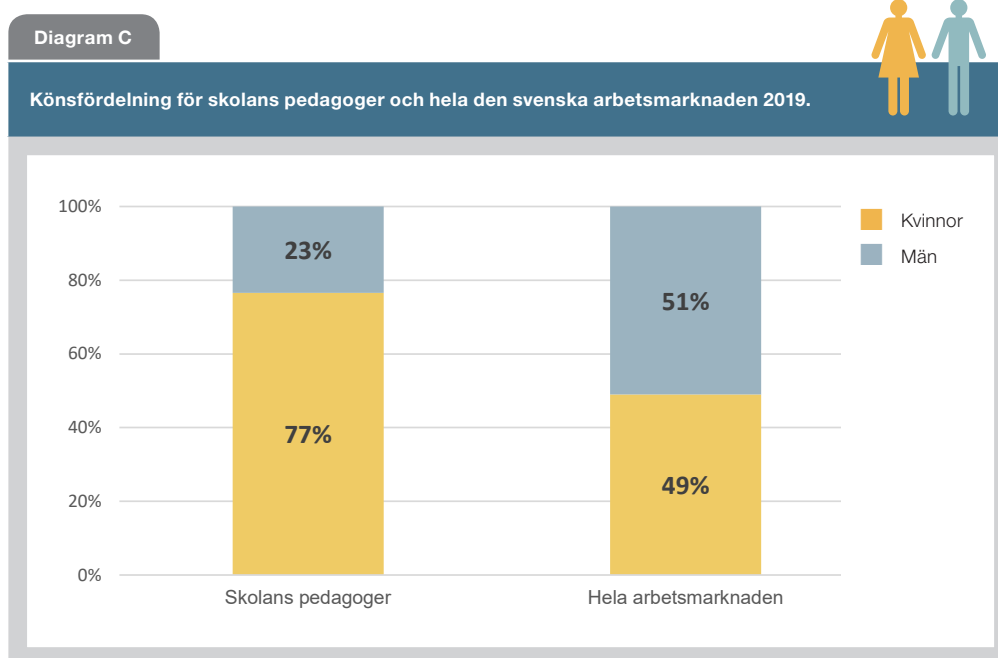
Källa: Statistiska centralbyrån, SCB.

Som **diagram B** visar är 79 procent av skolans pedagoger anställda inom kommunal sektor, medan 19 procent är anställda inom privat sektor. Staten och regional sektor står för 1 procent var av sysselsättningen. Fördelningen gör att statistiken i rapporten inte redovisas uppdelad på sektor.

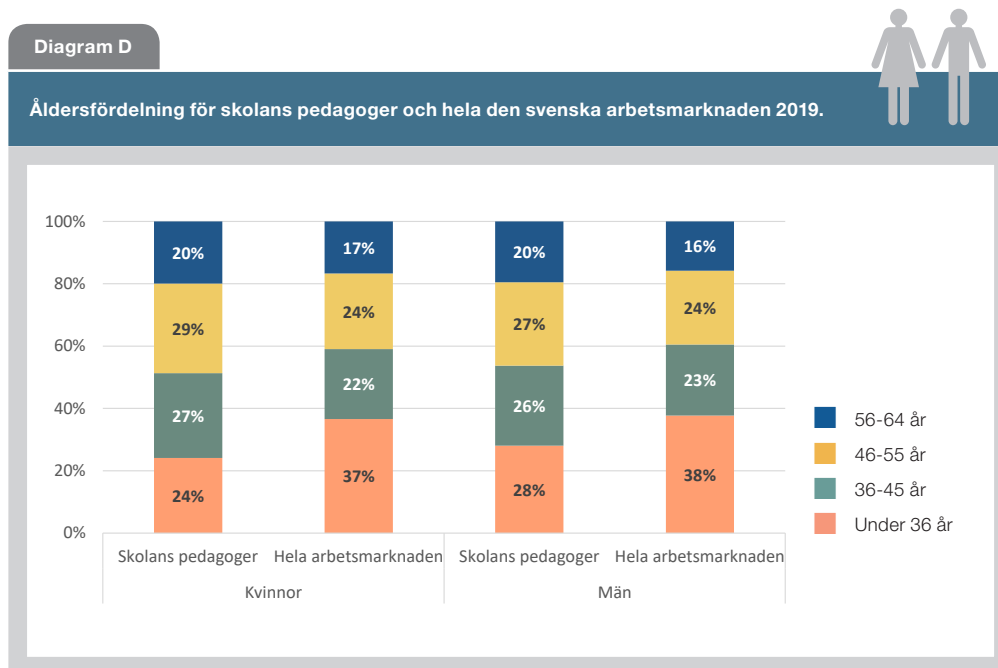
Källa: Statistiska centralbyrån, SCB.

Yrkesgrupperna *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare* är kvinno-dominerade och som **diagram C** visar skiljer sig könsfördelningen för skolans pedagoger från könsfördelningen för den svenska arbetsmarknaden i sin helhet. År 2019 var 49 procent av de sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden kvinnor och 51 procent män. Samma år var 77 procent av skolans pedagoger kvinnor och 23 procent män. Fördelningen skiljer sig något åt mellan yrkesgrupperna: för *förskollärare och fritidspedagoger* utgör kvinnor 91 procent av de sysselsatta och för *lärare och skolledare* utgör de 70 procent. Kvinnodominansen inom skolan gör att statistiken i rapporten i vissa fall inte går att dela upp på kön.

Källa: Statistiska centralbyrån, SCB.

Som **diagram D** visar skiljer sig även ålderssammansättningen för skolans pedagoger från ålderssammansättningen för den svenska arbetsmarknaden i sin helhet. För skolans pedagoger är andelen äldre högre än vad den är på hela arbetsmarknaden, vilket delvis beror på att yrkena kräver eftergymnasial utbildning. År 2019 var 49 procent av kvinnorna och 47 procent av männen mellan 46 och 64 år. Motsvarande siffror för hela arbetsmarknaden var 41 och 40 procent. Män som arbetar inom yrkesgruppen *förskollärare och fritidspedagoger* är yngre än män i genomsnitt på den svenska arbetsmarknaden, men eftersom antalet sysselsatta män inom yrkesgruppen är få har det en mindre påverkan på den totala åldersfördelningen för män som arbetar inom skolan.

Källa: Statistiska centralbyrån, SCB.

Om rapporten

Rapporten bygger på statistik från Afa Försäkrings skadedatabas och handlar om allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro för yrkesgrupperna *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare*, i rapporten benämnda skolans pedagoger. Bland annat redovisas de vanligaste orsakerna till allvarliga arbetsolycksfall och de vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro för yrkesgrupperna.

För skolans pedagoger har vi studerat 25 783 långa sjukfall och 2 992 allvarliga arbetsolyckor som har inträffat under perioden 2015–2019. Vi har också studerat 36 arbetssjukdomar som har visat sig under åren 2015–2019. För 2020–2021 har vi studerat 744 *covid-relaterade sjukförsäkringsärenden*. Statistiken redovisas efter skadeår/visandeår, det vill säga det år som arbetsolycksfallet inträffade, arbetssjukdomen visade sig, eller sjukfallet påbörjades. Ett undantag är statistiken för *covid-relaterade sjukförsäkringsärenden*, vilka redovisas efter när ärendet registrerades.

Afa Försäkrings skadedatabas är en dynamisk databas. Det betyder att sjukfall och arbetsskador kan rapporteras in i efterhand, vilket ger en eftersläpning i inflödet av försäkringsärenden.

Normalt beräknar vi att det tar cirka två till tre år innan majoriteten av de skador som har inträffat under ett skadeår har rapporterats in till Afa Försäkring. Eftersläpningen för arbetssjukdomar är dock längre. Uppgifterna för 2020 är preliminära.

I rapporten är risken, det vill säga antalet sjukfall/arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta, beräknad för perioden 2015–2020. Varje skadeår/visandeår är avläst 31 december året efter skadeår/visandeår. För 2020 har vi gjort en uppskattning baserad på uppgifter från 31 juli 2021. Till beräkningarna har sysselsättningsstatistik från Statistiska centralbyråns yrkesregister använts. Statistiken finns tillgänglig för åren 2015–2019. För 2020 har vi gjort en preliminär uppskattning.

Yrkesgruppen *förskollärare och fritidspedagoger* inkluderar förskollärare, fritidspedagoger och förskolechefer. Yrkesgruppen *lärare och skolledare* inkluderar grundskollärare, gymnasielärare, lärare i yrkesämnen, rektorer, samt speciallärare och specialpedagoger, m.fl. studie- och yrkesvägledare och övriga pedagoger med teoretisk specialistkompetens. Yrkesgrupperna omfattas av avtal med Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund som kollektivanslutande fackförbund.

FÖRSÄKRINGARNA SOM ÄR GRUNDEN FÖR VÅR STATISTIK:

Sjukförsäkringen

Avtalsgruppsjukförsäkringen, AGS, omfattar arbetare inom avtalsområdet Svenskt Näringsliv/LO och Kooperationen. AGS-KL omfattar anställda i kommuner, regioner, Svenska kyrkan och Sobonaföretag. Sobona är en arbetsgivarorganisation för företag som är verksamma inom kommun- och regionnära verksamheter. Sjukförsäkringen omfattar däremot inte statligt anställda eller tjänstemän inom det privata avtalsområdet. Sjukförsäkringen ger ett komplement till sjukpenning eller sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan och sjukfrånvaron behöver inte vara arbetsrelaterad.

Arbetskadeförsäkringen

Trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA, omfattar samtliga anställda. Det vill säga såväl arbetare som tjänstemän inom avtalsområdena Svenskt Näringsliv/LO/PTK och Kooperationen. TFA-KL omfattar samtliga anställda i kommuner, regioner, Svenska kyrkan och Sobonaföretag. Afa Försäkring har också uppdraget att administrera och reglera arbetsskador i enlighet med det statliga personskadeavtalet, PSA, och har därför information om i stort sett alla anmälda arbetsskador i Sverige.

Långa sjukfall

Grunden för avsnitten om långa sjukfall är ersatta sjukfall i Afa Försäkrings sjukförsäkring, avtalsgruppsjukförsäkring AGS-KL, som omfattar anställda i kommuner och regioner. Med ett långt sjukfall menar vi en sjukskrivning som har

pågått i minst tre månader eller lett till sjuk eller aktivitetsersättning, kallad månadsersättning hos Afa Försäkring. Aktivitetsersättning är en tidsbegränsad ersättning som Försäkringskassan kan bevilja unga i åldern 19–29 år.

Arbets-skador

Grunden för statistiken om arbetsolycksfall och arbetssjukdomar är skador som har gett ersättningar från Trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA, TFA-KL och PSA. Statistiken som redovisas avser endast godkända arbetsskador. Med en allvarlig arbetsolycka menar vi att olyckan har lett till mer än 30 dagars sjukskrivning eller motsvarande läkningstid, eller till

medicinsk invaliditet. Medicinsk invaliditet är ett försäkringsmedicinskt mått som anges i procent (%). Det är ett mått på den bestående kroppsliga funktionsnedsättningen till följd av arbetsskadan. Den medicinska invaliditetsgraden avgörs först då skadan har nått ett tillstånd då inga förändringar förväntas. Fram till dess görs en preliminär uppskattning av skadans svårighetsgrad.

Kompletterande statistik

Afa Försäkring registrerar diagnoskoder enligt kodsyste­met ICD-10 som administreras av Socialstyrelsen (Socialstyrelsen, 2011). Yrkesgrupperna i rapporten baseras på standard för svensk yrkesklassificering, SSK (Statistiska centralbyrån, 2012), och uppgifter om antalet sysselsatta kommer från Statistiska centralbyråns yrkesregister. I rapporten är risken, det vill säga antalet sjukfall per 1 000 sysselsatta, beräknad för perioden 2015–2020. Till beräkningarna har sysselsättningsstatistik från yrkesregistret använts. Statistiken finns tillgänglig för åren 2015–2019. För 2020 har vi gjort en preliminär uppskattning.

Statistiska centralbyråns yrkesregister innehåller information om den arbetande befolkningens yrkestillhörighet. Informationen gäller det yrke individen ansetts ha haft i november under referensåret och den ålder som han eller hon har uppnått vid årets slut. Statistiken omfattar alla som är 16 år eller äldre och som under referensåret ansetts ha varit förvärvsarbetande i november månad och folkbokförda i Sverige 31 december. Fram till och med 2018 räknas en person som förvärvsarbetande om han eller hon arbetat i minst en timme per vecka i november månad. Från och med 2019 räknas en person som förvärvsarbetande om han eller hon fått en lön i november månad som överstiger 99 kronor eller bedrivit aktiv näringsverksamhet.

Sammanfattning

Arbets-skador

- ▶ Avsnittet om allvarliga arbetsolycksfall avser skolans pedagoger i kommuner och regioner, privat sektor och inom staten.
- ▶ Risken för arbetsolycksfall för män och kvinnor som arbetar som *förskollärare och fritidspedagoger* har från 2017 legat över genomsnittet för hela den svenska arbetsmarknaden.
- ▶ I yrkesgruppen *lärare och skolledare* har kvinnor och män ungefär samma risk för ett allvarligt arbetsolycksfall och ligger lägre än genomsnittet för hela den svenska arbetsmarknaden.
- ▶ Risken att drabbas av ett allvarligt arbetsolycksfall ökar med åldern.
- ▶ *Fallolyckor* är den vanligaste orsaken till ett allvarligt arbetsolycksfall för kvinnor, därefter kommer *hot och våld*.
- ▶ För män är den vanligaste orsaken till ett allvarligt arbetsolycksfall att delta i *träning, övning eller annan aktivitet*.
- ▶ De vanligaste bakomliggande orsakerna för en allvarlig arbetsolycka i kategorin *delta i träning, övning eller annan aktivitet* är fotbollsrelaterat och idrottslektion för män och idrottslektion samt vinteraktivitet för kvinnor.
- ▶ Av samtliga hot och våld-olyckor för skolans pedagoger står någon form av fysisk attack bakom 60 respektive 47 procent av kvinnor och mäns olyckor. Verbala hot står för 40 respektive 53 procent av olyckorna.
- ▶ För *förskollärare och fritidspedagoger* är 16 procent av samtliga allvarliga arbetsolycksfall av typen *olycka med person (ej hot och våld)*. Denna typ av olycka skiljer sig från *hot och våld* genom att olyckan beskrivs som oavsiktlig.
- ▶ Det är totalt 36 godkända arbetssjukdomar för skolans pedagoger med insjuknandeår 2015–2019 och den vanligaste diagnosen för skolans pedagoger var *psykiska sjukdomar och syndrom*.

Långvarig sjukfrånvaro

- ▶ Avsnittet om långvarig sjukfrånvaro avser pedagoger anställda i kommuner och regioner.
- ▶ *Förskollärare och fritidspedagoger* har högre risk för långvarig sjukfrånvaro än snittet för samtliga yrken inom kommuner och regioner medan *lärare och skolledare* har lägre risk.
- ▶ Kvinnor inom skolans pedagoger har högre risk för långvarig sjukfrånvaro än män inom samma yrke och åldersgrupp. Skillnaden mellan män och kvinnor är störst i åldersgruppen 16–35 år och minskar med stigande ålder.
- ▶ *Psykiska diagnoser* är den vanligaste orsaken till långvarig sjukfrånvaro bland skolans pedagoger.
- ▶ Av de psykiska diagnoserna är *reaktion på vår stress* vanligast bland skolans pedagoger. Kvinnor har nästan tre gånger högre risk för långvarig sjukfrånvaro på grund av *reaktion på svår stress* som män inom samma yrke.
- ▶ Till skillnad övrig från sjukfrånvaro så ökar inte risken för långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* med åldern för kvinnor utan är som högst mitt i livet.

Covidrelaterade sjukförsäkringsärenden

- ▶ Under första halvåret 2020 hade skolans pedagoger en lägre ökning av *covidrelaterade sjukförsäkringsärenden* jämfört med mars 2020, än andra yrkesgrupper inom AGS-KL.
- ▶ Från hösten 2020 ligger utvecklingen för skolans pedagoger ungefär på samma nivå som för övriga yrkesgrupper. Den högsta noteringen är i april 2021.
- ▶ I gruppen skolans pedagoger anmäler äldre oftare *covidrelaterade sjukförsäkringsärenden* än yngre.

Allvarliga arbetsolycksfall för skolans pedagoger

Arbetsolyckornas fördelning efter allvarlighet

I **tabell 1** visas arbetsolycksfall för yrkesgrupperna *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare* fördelat efter kön, det år som olycksfallet inträffade och allvarlighetsgrad. Hur allvarlig en skada är bedöms utifrån hur lång tid sjukfallet har varat och om den har lett till permanent funktionsnedsättning i form av medicinsk invaliditet eller till dödsfall. Medicinsk invaliditet graderas i procent av funktionsnedsättning.

Med en allvarlig arbetsolycka menar vi att olyckan har lett till mer än 30 dagars sjukskrivning eller motsvarande läknings-tid, och/eller medicinsk invaliditet.

Flest allvarliga arbetsolycksfall har *lärare och skolledare*. Den yrkesgruppen är också större än *förskollärare och fritidspedagoger*. Då antalet sysselsatta skiljer sig mellan yrkesgrupperna behöver arbetsolycksfallen sättas i relation till sysselsättningen när man jämför grupperna. Detta görs i kommande avsnitt.

Under perioden 2015 till 2019 inträffade nära 1 300 allvarliga arbetsolycksfall för *förskollärare och fritidspedagoger*, varav en tiondel drabbade män. I gruppen *lärare och skolledare* inträffade knappt 1 700 allvarliga arbetsolycksfall, varav tre tiondelar drabbade män.

I genomsnitt för hela arbetsmarknaden orsakade 51 procent av de allvarliga arbetsolyckorna medicinsk invaliditet år 2019. Motsvarande siffra för *förskollärare och fritidspedagoger* var 41 procent och för *lärare och skolledare* 52 procent. Att siffran skiljer så pass mellan yrkesgrupperna beror troligtvis på åldersskillnaden i de båda grupperna. *Lärare och skolledare* är generellt äldre än *förskollärare och fritidspedagoger* och medicinsk invaliditet är vanligare hos äldre. Skillnaderna för skolans pedagoger mot resten av arbetsmarknaden beror troligtvis på att arbetsolyckorna som drabbar de två yrkesgrupperna har en annan karaktär än olyckorna som drabbar hela arbetsmarknaden. Läs mer om orsakerna till de allvarliga arbetsolycksfallen under rubriken *Vanliga orsaker till allvarliga arbetsolycksfall*, på sidan **21**.

I yrkesgruppen *förskollärare och fritidspedagoger* har gruppen *fritidspedagoger* störst andel allvarliga arbetsolycksfall som leder till medicinsk invaliditet, medan yrkesgruppen *förskollärare* har minst andel. I yrkesgruppen *lärare och skolledare* har *gymnasielärare* störst andel och *övriga pedagoger* minst.

I följande avsnitt beskriver vi de händelseförlopp som oftast orsakar ett allvarligt arbetsolycksfall för *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare*.

Tabell 1

Godkända arbetsolycksfall 2015–2019, efter kön och allvarlighetsgrad.

Förskollärare och fritidspedagoger		2015	2016	2017	2018	2019
Ej allvarliga arbetsolyckor	Total	915	916	939	866	996
	Varav kvinnor	832	835	869	768	883
	Varav män	83	81	70	98	113
Allvarliga arbetsolyckor	Total	258	234	275	277	271
	Varav kvinnor	236	216	258	257	248
	Varav män	22	18	17	20	23
Andel allvarliga arbetsolyckor som lett till medicinsk invaliditet		53%	39%	43%	43%	41%
Total		1 173	1 150	1 214	1 143	1 267
Lärare och skolledare		2015	2016	2017	2018	2019
Ej allvarliga arbetsolyckor	Total	1 070	1 071	1 100	1 103	1 251
	Varav kvinnor	821	804	853	837	937
	Varav män	249	267	247	266	314
Allvarliga arbetsolyckor	Total	322	351	353	310	341
	Varav kvinnor	220	243	255	223	249
	Varav män	102	108	98	87	92
Andel allvarliga arbetsolyckor som lett till medicinsk invaliditet		53%	55%	60%	61%	52%
Total		1 392	1 422	1 453	1 413	1 592

Avläst 2021-07-31.

Risk för allvarliga arbetsolycksfall över tid

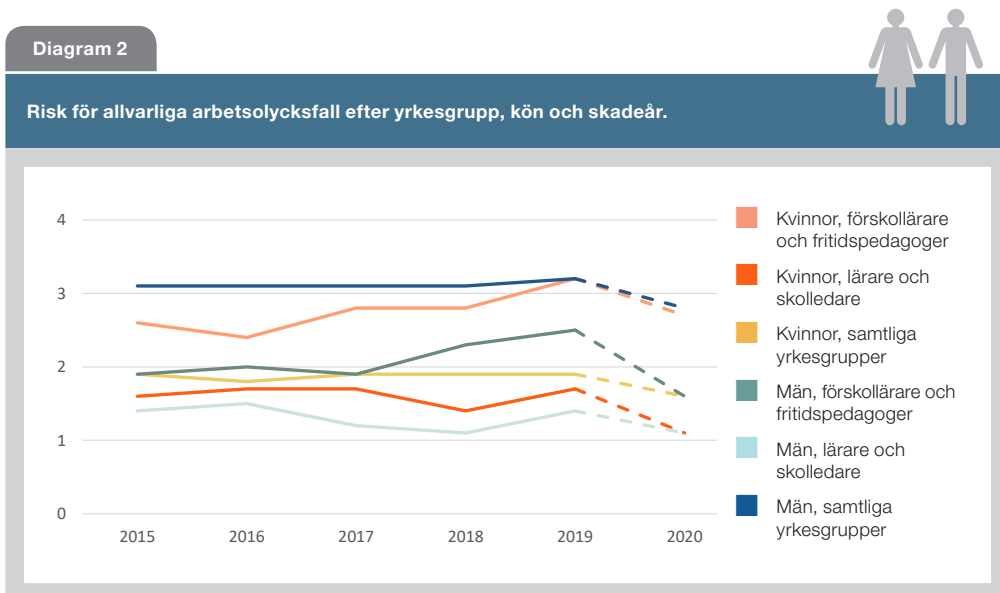
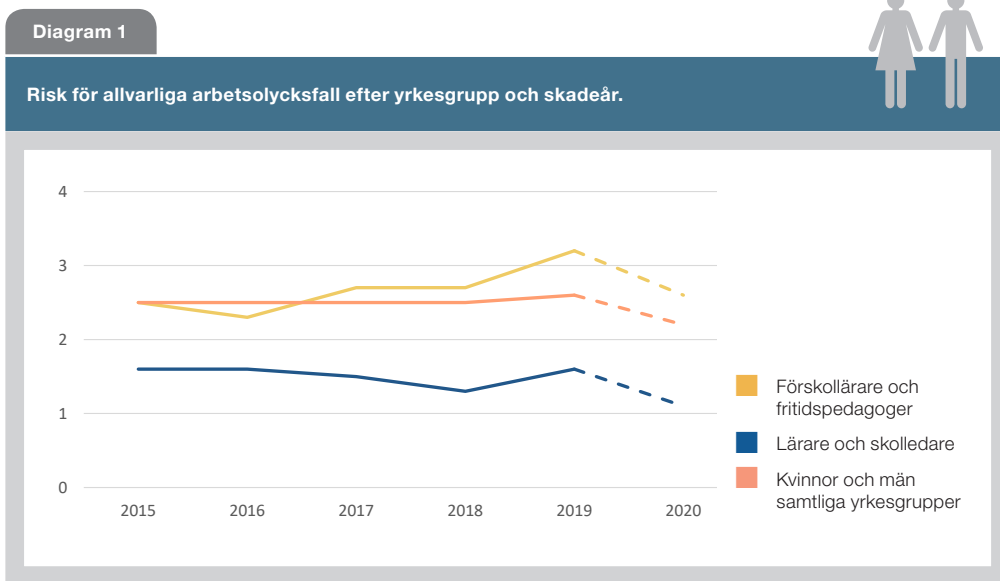
Då antalet sysselsatta skiljer sig mellan kvinnor och män behöver olycksfallen sättas i relation till sysselsättningen när man jämför risken mellan könen. Risken beräknas som antal nya allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta det aktuella året. I **diagram 1** redovisas risken för allvarliga arbetsolycksfall över tid för *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare* samt för hela arbetsmarknaden, för 2020 är det en preliminär uppskattning. Risken redovisas för båda könen.

Förskollärare och fritidspedagoger har högre risk för allvarliga arbetsolycksfall än både *lärare och skolledare* och genomsnittet för samtliga yrkesgrupper. Risken för *förskollärare och fritidspedagoger* har från 2017 legat över genomsnittet för hela den svenska arbetsmarknaden. 2019 var risken 3,2. I gruppen *lärare och skolledare* har risken de senaste åren legat på en relativt stabil nivå och år 2019 uppgick risken till 1,6, att jämföra med 2,6 på hela den svenska arbetsmarknaden.

Diagram 2 visar risken för *förskollärare och fritidspedagoger* och för *lärare och skolledare* uppdelat på kvinnor och män. Då kvinnor står för 91 respektive 70 procent av sysselsättningen bland *förskollärare och fritidspedagoger* respektive *lärare och skolledare* har deras risk en större påverkan på yrkesgruppernas totala risker än vad männens har. Den

totala risken för yrkesgruppernas ligger därför nära kvinnornas risk.

I gruppen *förskollärare och fritidspedagoger* har kvinnor en högre risk både än män och än den genomsnittliga risken för kvinnor på hela arbetsmarknaden. I gruppen *lärare och skolledare* har kvinnor och män ungefär samma risk för ett allvarligt arbetsolycksfall.

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesundergrupp

I **tabell 2** visas genomsnittlig risk 2017–2019 för allvarliga arbetsolycksfall för *förskollärare och fritidspedagoger* och för *lärare och skolledare* nedbrutet på yrkesundergrupp och kön. Antalet allvarliga arbetsolycksfall för *förskolechefer* och *rektorer* var för få för att vi ska kunna redovisa genomsnittlig risk.

För samtliga *förskollärare och fritidspedagoger* låg den genomsnittliga risken för åren 2017–2019 på 2,9 allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta. Den genomsnittliga risken för kvinnor som arbetade som *förskollärare och fritidspedagoger* var 2,9 allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta för åren 2017–2019. För män låg den genomsnittliga risken på 2,3. *Fritidspedagoger*

var den yrkesundergrupp som hade den högsta risken för båda könen, med en genomsnittlig risk på 4,3 för kvinnor respektive 2,6 för män.

För *lärare och skolledare* låg den genomsnittliga risken på 1,5 för åren 2017–2019. Den genomsnittliga risken för kvinnor som arbetade som *lärare och skolledare* var 1,6 allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta för åren 2017–2019, respektive 1,2 för män. Inom alla yrkesundergrupper utom *lärare i yrkesämnen* hade kvinnor en högre risk för ett allvarligt arbetsolycksfall än män. *Speciallärare och specialpedagoger, m.fl.* var den yrkesgrupp som hade högst risk, med en risk på 2,6.

Tabell 2

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrke och kön. Genomsnitt 2017–2019.

Yrke, undergrupp	Genomsnittlig risk 2017-2019 kvinnor	Genomsnittlig risk 2017-2019 män	Genomsnittlig risk 2017-2019 kvinnor och män
Förskollärare och fritidspedagoger	2,9	2,3	2,9
Fritidspedagoger	4,3	2,6	3,8
Förskollärare	2,8	1,8	2,8
Lärare och skolledare	1,6	1,2	1,5
Grundskollärare	1,9	1,7	1,8
Gymnasielärare	1	0,7	0,9
Lärare i yrkesämnen	0,9	1,9	1,5
Speciallärare och specialpedagoger, m.fl.	2,7	1,7	2,6

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per åldersgrupp

I **diagram 3** visas genomsnittlig risk 2017–2019 för allvarliga arbetsolycksfall för *förskollärare och fritidspedagoger* och för *lärare och skolledare* nedbrutet på åldersgrupp. För båda yrkesgrupperna ökar risken med åldern och det är främst fallolyckor som bidrar till ökningen.

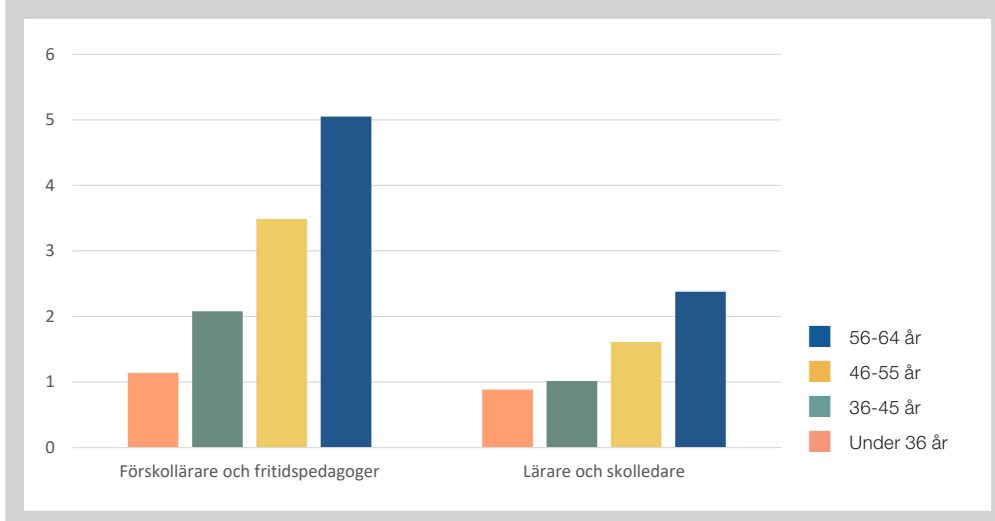
I gruppen *förskollärare och fritidspedagoger* är ökningen som störst mellan

de två äldsta åldersgrupperna: från 3,5 till 5 allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta.

Detsamma gäller för *lärare och skolledare* där risken ökar från 1,6 till 2,4 allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta.

Diagram 3

Risk för allvarliga arbetsolycksfall efter yrkesgrupp och åldersgrupp.
Genomsnittlig risk 2017–2019

Vanliga orsaker till allvarliga arbetsolycksfall

Diagram 4 visar de vanligaste orsakerna till allvarliga arbetsolycksfall 2015–2019 för skolans pedagoger uppdelat på kön. På följande sidor ges även exempel på händelseförlopp som har orsakat allvarliga arbetsolycksfall.

Den vanligaste orsaken till en allvarlig arbetsolycka för skolans pedagoger är en fallolycka. Fallolyckor delas in i *fall i samma nivå* (kategorierna *ramla ute*, *ramla inne*, *ramla oklart inne/ute*) och *fall från höjd* (kategorierna *fall från höjd*, *fall i trappa* och *stege*). För kvinnor står alla fallolyckor tillsammans för 47 procent av

de allvarliga olyckorna och för män för 24 procent. Näst vanligast för kvinnor är *hot och våld* som står för 14 procent av de allvarliga olyckorna, mer om detta längre ned.

För skolans pedagoger är det vanligare än inom andra yrkesgrupper att *delta i träning, övning eller annan aktivitet* är orsaken till ett allvarligt arbetsolycksfall. För männen är det den vanligaste händelsetypen och utgör mer än en fjärdedel av de allvarliga arbetsolyckorna. För kvinnor utgör den 9 procent.

Diagram 4

Allvarliga arbetsolycksfall uppdelat på händelsetyp, skolans pedagoger, 2015–2019.

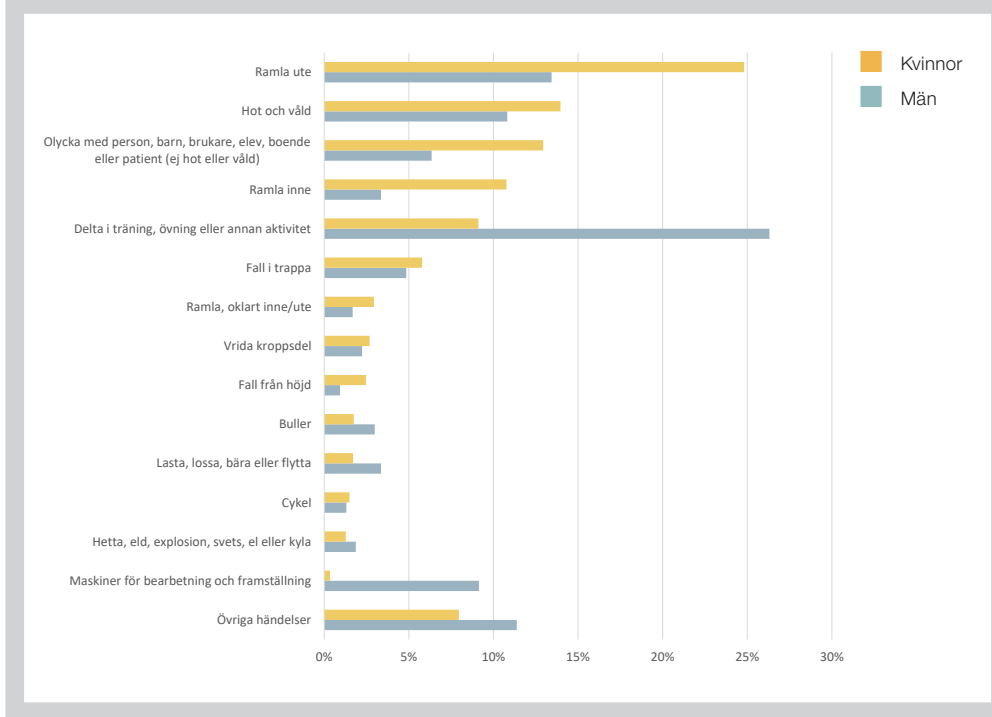
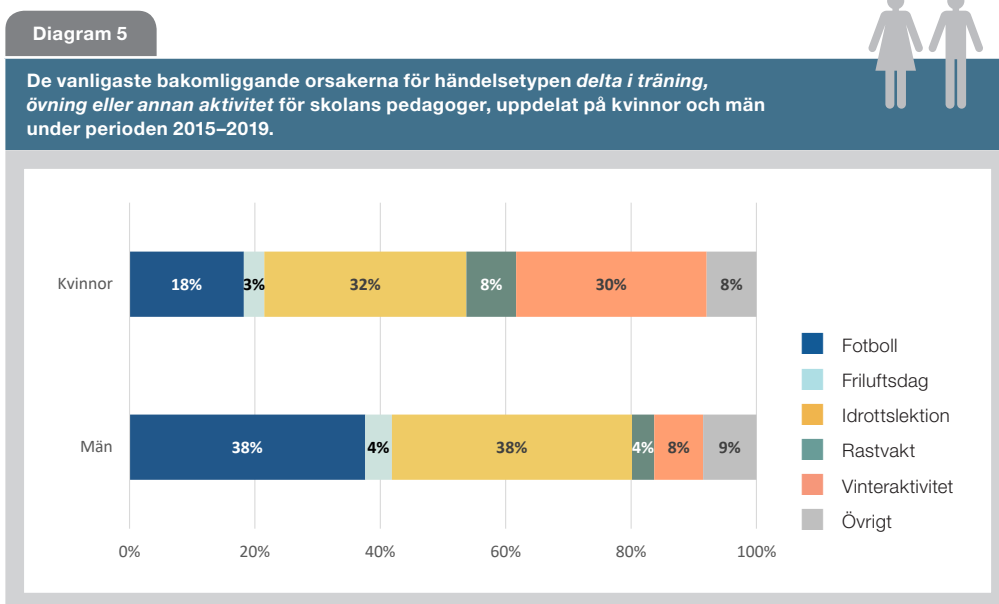

Diagram 5 och **6** visar de vanligaste bakomliggande orsakerna för händelse-typerna *delta i träning, övning eller annan aktivitet* och *hot och våld* under perioden 2015–2019 för kvinnor och män.

Delta i träning, övning eller annan aktivitet

Om den skadade är involverad i en aktivitet i arbetet som har lett till en arbetsolycka klassas olyckan som *delta i träning, övning eller annan aktivitet*. En olycka som inträffar under idrottslektion, rastvakt eller fotbollsmatch på arbetstid kan också klassas som denna händelse-typ. Det gäller även olyckor som sker under konferenser, vilka hamnar under övrigt i diagram 5.

Den vanligaste bakomliggande orsaken för en allvarlig arbetsolycka av typen *delta i träning, övning eller annan aktivitet* är fotbollsrelaterat och idrottslektion för män och idrottslektion samt vinteraktivitet för kvinnor. Fotbollsaktiviteten kan bland annat vara en fotbollsmatch mot elever vid skolavslutning. Vinteraktiviteten är oftast skidåkning eller halka vid skridskoåkning. Idrottslektion är definierat som när aktiviteten inte innehåller de nämnda kategorierna i diagrammet och även uttryckligen är i en idrottshall och eller annan aktivitet som är lektionsbaserad.

Hot och våld

Av hot och våld-olyckorna står någon form av fysisk attack bakom 60 respektive 47 procent av kvinnors och mäns olyckor. Dessa fysiska attacker kan vara slag, knuffar eller sparkar riktade mot skolans pedagoger. Verbala hot står för 40 respektive 53 procent av olyckorna för kvinnor

och män. Dessa hot kan vara i form av verbala hot, hotbrev eller hot genom telefonsamtal. Av samtliga hot och våld-olyckor är 2 procent förorsakade av föräldrar, resterande 98 procent är orsakade av elever. Inom de olika yrkesgrupperna bland skolans pedagoger är grundskolelärare värst drabbade, med 47 procent av samtliga hot och våld-olyckor.

Diagram 6

De vanligaste bakomliggande orsakerna för händelsetypen hot och våld för skolans pedagoger, uppdelat på kvinnor och män under perioden 2015–2019.

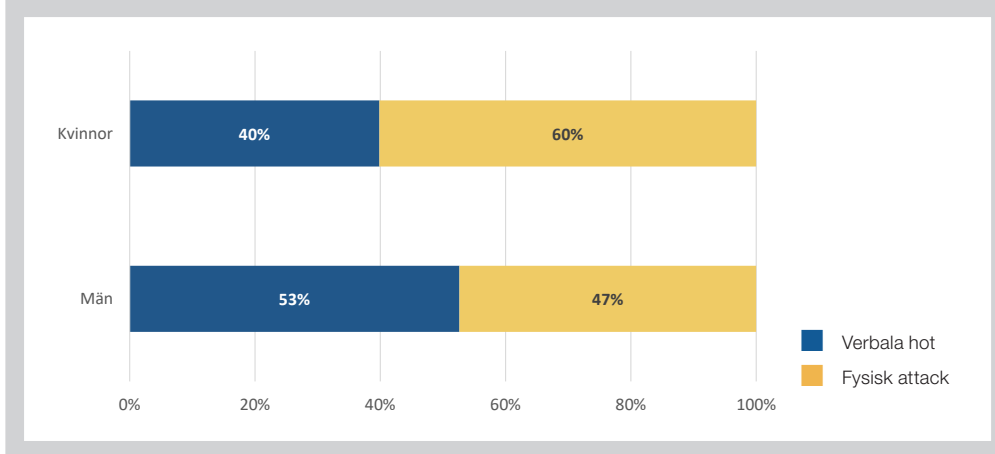

Diagram 7 visar hur fördelningen av orsaker till allvarliga arbetsolycksfall skiljer sig åt mellan yrkesgrupperna. För båda grupperna är fallolyckor vanligast. I gruppen *förskollärare och fritidspedagoger* utgör fallolyckorna 47 procent, för *lärare och skolledare* 36 procent.

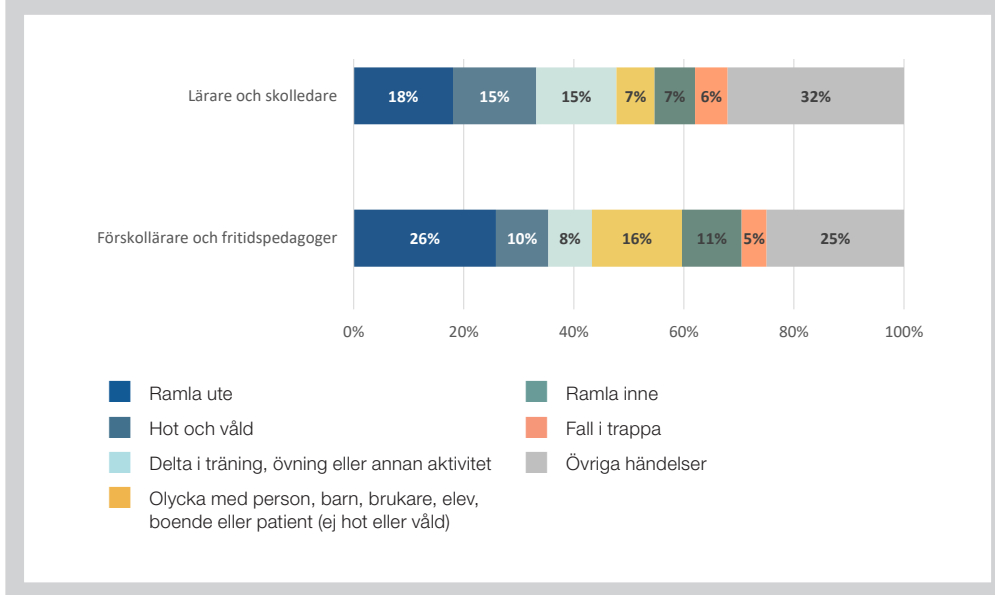
I gruppen *lärare och skolledare* utgör *hot och våld* och *delta i träning, övning eller annan aktivitet* en större andel av de allvarliga arbetsolycksfallen än för *förskollärare och fritidspedagoger*. *Förskollärare och fritidspedagoger* har däremot en högre andel av *olycka med person, barn, brukare, elev, boende eller patient (ej hot eller våld)*. Denna olyckstyp skiljer sig

från *hot och våld* genom att olyckan inte beskrivs som avsiktlig.

Att fördelningen av händelsetyper skiljer sig mellan yrkesgrupperna kan ha att göra med åldern på de barn de arbetar med. Vid arbetsolycksfall som drabbar *lärare och skolledare* är oftare äldre elever inblandade. Dessa elever kan i större utsträckning än yngre barn ha för avsikt att skada. Arbetsolycksfall i gruppen *förskollärare och fritidspedagoger* beskrivs oftare som oavsiktliga olyckor, där ett barn exempelvis har hoppat i pedagogens knä eller råkat smälla till hans eller hennes tänder med sitt huvud.

Diagram 7

Allvarliga arbetsolycksfall uppdelat på yrkesgrupp och händelsetyp, 2015–2019.

Exempel på händelseförlopp

Ramla ute

Förskollärare
Kvinna, 56–64 år

Händelse:

"Jag skulle stänga förrådsdörren ute på gården. Tog ett steg bakåt och bröt foten på rampen. Ramlade och slog armbågen, rumpan och foten."

Diagnos:

Distorsion i fotled

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Grundskollärare
Kvinna, 56–64 år

Händelse:

"Jag var rastvakt och stod och pratade med några pojkar. Sedan tog jag ett kliv bakåt och då föll jag handlöst baklänges och slog i hela kroppen."

Diagnos:

Distorsion i halskotpelaren

Allvarlighet:

Sjukskriven > 30 dagar

Förskollärare
Man, 26–35 år

Händelse:

"Jag skulle gå snabbt efter ett barn som var på väg att lämna gruppen och ramlade på en blöt trädrot."

Diagnos:

Fraktur/Klämskada/
Kontusion finger

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Hot och våld

Grundskollärare
Man, 26–35 år

Händelse:

"Var på väg till lektion. Gick emellan ett slagsmål mellan elever och fick själv ta emot slag. Eleven använde fysiskt våld mot mig."

Diagnos:

Skador på flera kroppsregioner

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Grundskollärare
Kvinna, 46–55 år

Händelse:

"Förälder blev arg och hotade att slå mig."

Diagnos:

Akut krisreaktion

Allvarlighet:

Sjukskriven > 30 dagar

Grundskolelärare
Kvinna, 46–55 år

Händelse:

"Elev fick ett aggressionsutbrott och tog till fysiskt våld med tillhygge samt hotade."

Diagnos:

Akut stressreaktion

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Delta i träning, övning eller annan aktivitet

Gymnasielärare Kvinna, 56–64 år

Händelse:

"Jag hjälpte eleven i skidliften, hon var nybörjare. Hon fastnade i mina skidor varpå vi ramlade och mitt knä vreds."

Diagnos:

Luxation/distortion på knäets leder och ligament

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Rektor Man, 46–55 år

Händelse:

"Hård tackling av elev under den årliga innebandymatchen mot personalen."

Diagnos:

Underbensfraktur (inklusive fotled)

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Grundskollärare Man, 26–35 år

Händelse:

"Arbetar som idrottslärare och spelade match med elever i fotboll. Blev fälld och fick handen under kroppen och kände smärtande handled."

Diagnos:

Fraktur hand (ej finger/fingrar)

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Olycka med person, barn, brukare, elev boende eller patient (ej hot och våld)

Grundskollärare Man, 36–45 år

Händelse:

"Krock med en snurrande elev."

Diagnos:

Fraktur på skuldra och överarm

Allvarlighet:

Medicinsk invaliditet

Förskollärare Kvinna, 56–64 år

Händelse:

"Ett barn puttade ett annat barn på en cykel och den som styrde kunde inte stanna."

Diagnos:

Underbensfraktur (inklusive fotled)

Allvarlighet:

Sjukskriven > 30 dagar.

Förskollärare Kvinna, 56–64 år

Händelse:

"Jag satt i en fåtölj och hade övat luciasånger med barnen. När jag skulle resa mig hamnade två barn på mina fötter. Mina fötter låstes, jag föll framåt och landade på min högra fot som då bröts."

Diagnos:

Fraktur på metatarsalben

Allvarlighet:

Sjukskriven > 30 dagar.

Var på kroppen sker skadorna?

Bild 1–4 på följande sidor visar i procent (av det totala antalet allvarliga arbetsolycksfall) var på kroppen skadorna skett vid allvarliga arbetsolycksfall 2015–2019, uppdelat på yrkesgrupp och kön.

För manliga *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare* är det

vanligt med benskador, fingerskador och fotledsskador. Majoriteten av dessa skador orsakas av att *delta i träning, övning eller annan aktivitet*. En del av fingerskadorna är även orsakade av *maskiner vid bearbetning*, som exempelvis symaskiner eller maskiner i träslöjdssalar.

Bild 1

Män, Förskollärare och fritidspedagoger

6%

Nacke och rygg

14%

Finger/fingrar

Övriga skador **12%**

11%

Huvud, hals och ansikte

7%

Skuldra/axel

11%

Arm

10%

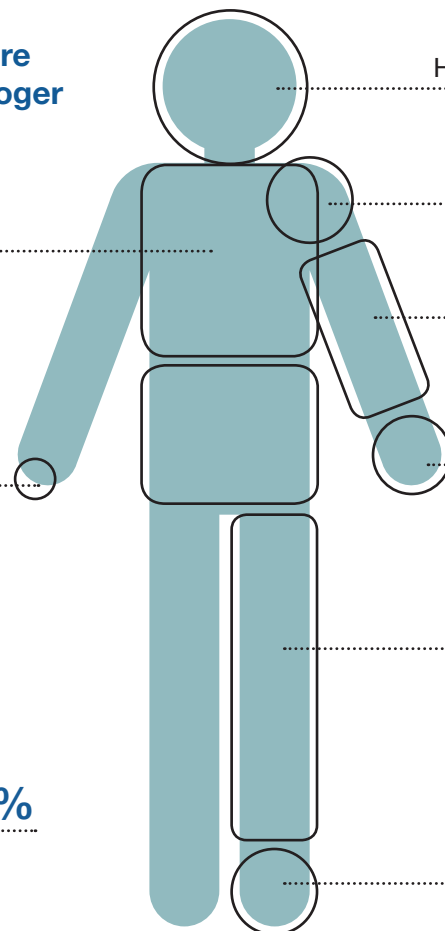
Handled och/eller hand

16%

Ben

13%

Fotled och/eller fot (inkl. tår)

För kvinnor inom yrkeskategorierna *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolpedagoger* är det vanligast med skador på arm och ben. Skadorna är vanliga vid fallolyckor samt *olycka med person, barn, brukare, elev, boende eller patient (ej hot eller våld)*.

Både kvinnliga och manliga *lärare och skolledare* har en större andel *psykiska skador, brottsoffer* än resten av arbetsmarknaden. Dessa skador beror ofta på stressreaktioner efter *hot och våld* och majoriteten av de drabbade arbetar i grundskolan.

Bild 2

Kvinnor, Förskollärare och fritidspedagoger

3%

Nacke och rygg

8%

Finger/fingrar

Övriga skador **14%**

12%

Huvud, hals och ansikte

6%

Skuldra/axel

20%

Arm

11%

Handled och/eller hand

14%

Ben

12%

Fotled och/eller fot (inkl. tår)

Bild 3

Män, Lärare och skolledare

1%

Nacke och rygg

2%

Buk, bål, bäcken,
höft och ländrygg

19%

Finger/fingrar

Psykiska skador,
brottsoffer **5%**

Flera
kroppsregioner **1%**

Övriga skador **2%**

Ospecificerat **5%**

15%

Huvud, hals och ansikte

6%

Skuldra/axel

6%

Arm

11%

Handled
och/eller hand

14%

Ben

14%

Fotled och/eller
fot (inkl. tår)

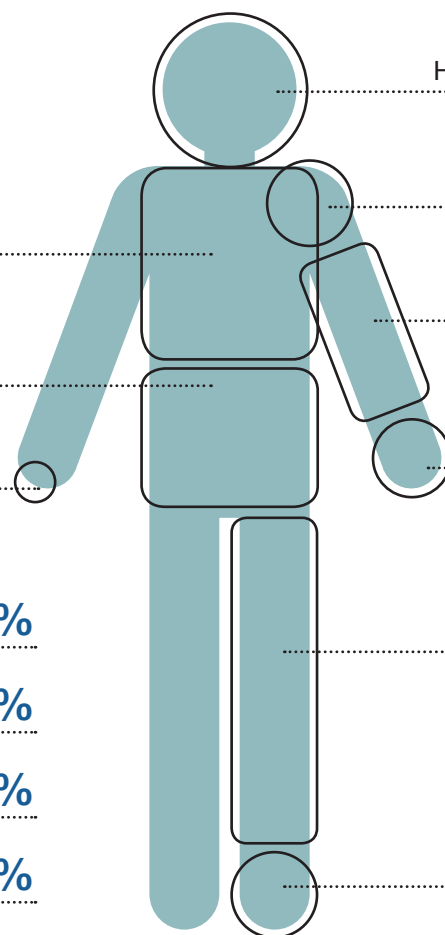

Bild 4

Kvinnor, Lärare och skolledare

2%

Nacke och rygg

4%

Buk, bål, bäcken,
höft och ländrygg

8%

Finger/fingrar

Psykiska skador,
brottsoffer

6%

Flera
kroppsregioner

1%

Övriga skador

1%

Ospecificerat

6%

11%

Huvud, hals och ansikte

4%

Skuldra/axel

17%

Arm

12%

Handled
och/eller hand

15%

Ben

12%

Fotled och/eller
fot (inkl. tår)

Arbetssjukdomar för skolans pedagoger

För att Afa Försäkring ska kunna pröva en arbetssjukdom krävs att besvären har kvarstått i minst 180 dagar och att sjukdomen är godkänd av Försäkringskassan som arbetsskada eller finns med på ILO-förteckningen över arbetssjukdomar. ILO är FN:s fackorgan för arbetslivsfrågor.

Antalet godkända arbetssjukdomar är underskattat, då en arbetssjukdom kan visa sig flera år efter att en person exponerats för skadlig inverkan i arbetet. En relativt stor andel anmälningar kommer in flera år efter det att skadan visat sig. Det gör statistiken svårtolkad. Med insjuknandeår menar vi det år som sjukdomen först visade sig.

Totalt godkändes 36 arbetssjukdomar för skolans pedagoger med insjuknandeår 2015–2019 och detta är en procent av alla godkända arbetssjukdomar för samma tidsperiod.

Den vanligaste diagnosen för skolpersonal var *psykiska sjukdomar och syndrom*, därefter kommer *skelettets och rörelseorganens sjukdomar*. Dessa två diagnoser finns inte med på ILO-listan, vilket innebär att ärendena har godkänts av Försäkringskassan innan de har kunnat prövas av Afa Försäkring.

Fakta om arbetssjukdomar

En arbetssjukdom är en sjukdom som beror på att en person har utsatts för skadlig inverkan i arbetet. Med skadlig inverkan i arbetet menas att det finns något i arbetsmiljön som påverkar den fysiska eller psykiska hälsan ogynnsamt. Det kan exempelvis vara:

- tungt arbete eller olämpliga arbetsställningar som kan orsaka rygg- eller ledbesvär
- ensidigt arbete som kan orsaka muskel- och senskador
- farliga ämnen som kan orsaka eksem, allergier, luftvägsbesvär och cancer
- psykiskt påfrestande arbetsförhållanden som kan orsaka psykiska besvär eller psykosomatiska sjukdomar, till exempel magsår eller hjärtbesvär
- vibrationer som kan skada blodkärl, nerver och leder
- buller som kan orsaka hörselskador

Långvarig sjukfrånvaro för skolans pedagoger

I detta avsnitt redovisar vi statistik över långvarig sjukfrånvaro för skolans pedagoger i kommuner och regioner. Till skillnad från arbetsskadeförsäkringen TFA omfattar inte Afa Försäkrings sjukförsäkring för privat sektor, AGS, privatanställda tjänstemän. Pedagoger inom privat sektor omfattas av tjänstemannaavtal och är därmed inte sjukförsäkrade hos Afa Försäkring. Av denna anledning avser avsnittet om långvarig sjukfrånvaro endast anställda inom kommuner och regioner.

Med långvarig sjukfrånvaro menar vi sjukskrivningar som ersatts av AGS-KL och som har pågått i mer än 90 dagar eller lett till sjuk eller aktivitetsersättning, kallad månadsersättning hos Afa Försäkring.

I **tabell 3** visas antalet långa sjukfall för *förskollärare och fritidspedagoger* och för *lärare och skolledare* inom kommuner och regioner uppdelat på kön.

Antalet långa sjukfall har minskat de senaste åren för både kvinnor och män. Detta är inte unikt för skolans pedagoger utan följer den allmänna utvecklingen i sjukförsäkringen. Kvinnor har betydligt fler långa sjukfall än män i gruppen skolans pedagoger, men det är också betydligt fler kvinnor som är sysselsatta inom dessa yrkesgrupper. För att kunna jämföra sjukfrånvaron mellan kvinnor och män och mellan yrkesgrupperna behöver frånvaron sättas i relation till sysselsättningen, vilket görs i kommande avsnitt.

Tabell 3

Antal långa sjukfall 2015–2019. Kommuner och regioner.

	2015	2016	2017	2018	2019
Förskollärare och fritidspedagoger	3 005	2 699	2 488	2 297	2 062
Kvinnor	2 878	2 597	2 380	2 205	1 966
Män	127	102	108	92	96
Lärare och skolledare	2 929	2 813	2 616	2 549	2 325
Kvinnor	2 392	2 355	2 210	2 155	1 966
Män	537	458	406	394	359
Totalsumma	5 934	5 512	5 104	4 846	4 387

Avläst 2021-07-31.

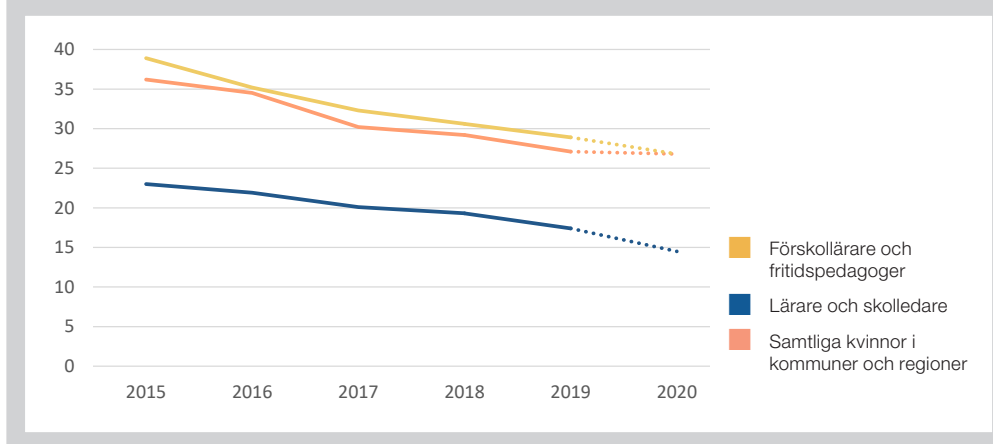
Risk för långvarig sjukfrånvaro över tid

I **diagram 8** redovisas antalet långa sjukfall per 1 000 sysselsatta över tid för kvinnor, även kallat *risk för långvarig sjukfrånvaro*. **Diagram 9** visar motsvarande för män. Diagrammen visar risken för skolans pedagoger och som jämförelse även risken för samtliga

kvinnor respektive män i kommuner och regioner. Risken beräknas som antalet nya långa sjukfall per 1 000 sysselsatta det aktuella året. För 2020 presenteras en uppskattning av risken då det ännu inte finns ett färdigt utfall.

Diagram 8

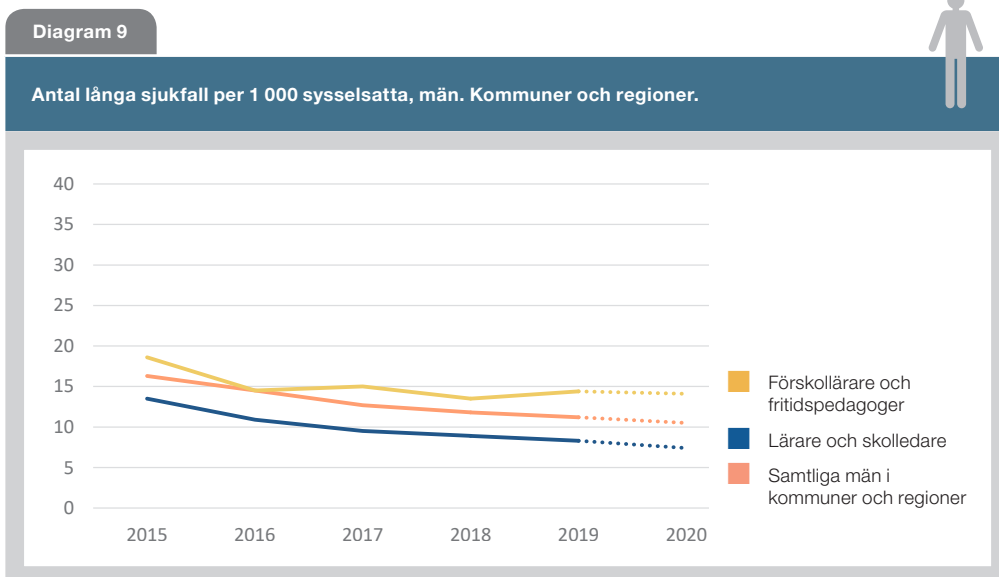
Antal långa sjukfall per 1 000 sysselsatta, kvinnor. Kommuner och regioner.

Kvinnliga *förskollärare och fritidspedagoger* har haft något högre risk för långvarig sjukfrånvaro än snittet för samtliga kvinnor inom kommuner och regioner och liknande utveckling över tid. Risken har dock minskat på senare år.

Kvinnliga *lärare och skolledare* har lägre risk för långvarig sjukfrånvaro och risken har minskat de senaste åren.

Män i gruppen skolans pedagoger har betydligt lägre risk för långvarig sjukfrånvaro än kvinnor inom motsvarande yrkesgrupper. För manliga *lärare och skolledare* har risken för långvarig sjukfrånvaro minskat de senaste åren medan risken för *förskollärare och*

fritidspedagoger inte haft någon tydlig trend. I likhet med de kvinnliga har manliga *lärare och skolledare* en lägre risk för långvarig sjukfrånvaro än snittet för samtliga män inom kommuner och regioner. Manliga *förskollärare och fritidspedagoger* har däremot högre risk.

Långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp

Över lag ökar risken för långvarig sjukfrånvaro med åldern, vilket illustreras i **diagram 10–13**. Kvinnor har generellt högre risk för långvarig sjukfrånvaro än män inom samma åldersgrupp och yrke. Skillnaden mellan män och kvinnor är störst i åldersgruppen under 36 år och minskar med stigande ålder.

De flesta åldersgrupper har haft en minskande risk för långvarig sjukfrånvaro de senaste åren. Männen i gruppen *förskollärare och fritidspedagoger* är förhållandevis få, vilket bidrar till större variationer från år till år när statistiken bryts ner per åldersgrupp.

Diagram 10

Risk för långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp. Förskollärare och fritidspedagoger, kvinnor. Kommuner och regioner.

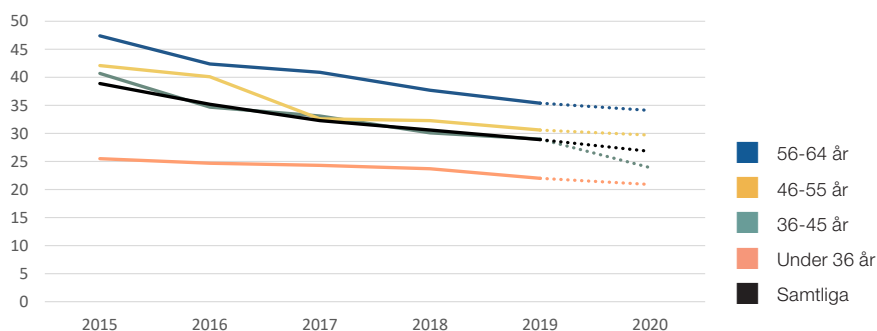

Diagram 11

Risk för långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp. Förskollärare och fritidspedagoger, män. Kommuner och regioner.

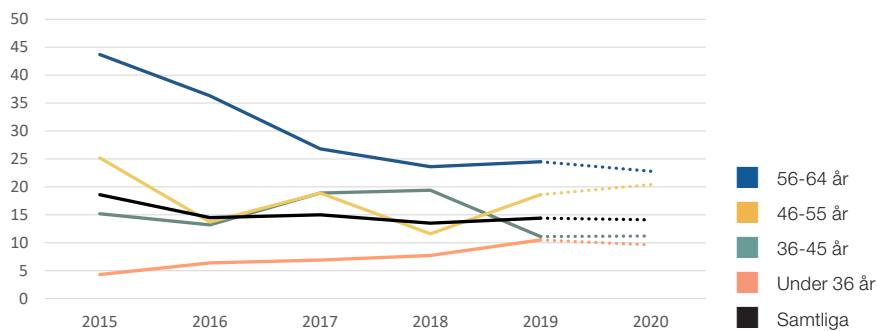

Diagram 12

Risk för långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp. Lärare och skolledare, kvinnor.
Kommuner och regioner.

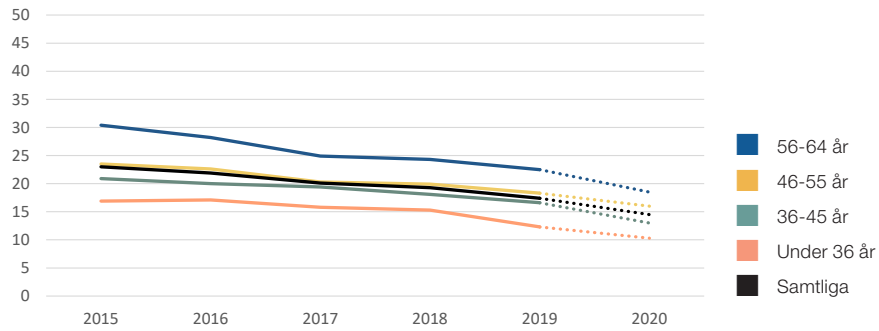
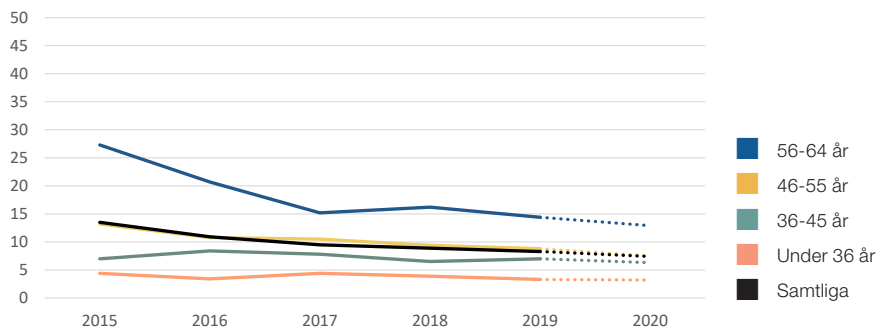

Diagram 13

Risk för långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp. Lärare och skolledare, män.
Kommuner och regioner.

Sjukfallens längd

I **diagram 14** och **15** redovisas medianlängden för de långa sjukfallen. Medianlängden innebär den tidpunkt då hälften av de långa sjukfallen avslutats och hälften fortfarande pågår. Sjukfall som har lett till månadsersättning har vid denna medianberäkning räknats som att de blev 360 dagar långa. Det är samma längd som den maximala sjukfrånvaro som Afa Försäkring betalar dagsersättning för. I praktiken pågår de allra flesta månadsersättningsärenden betydligt längre än 360 dagar, men för medianberäkningen saknar detta betydelse då mer än hälften av sjukfallen avslutas innan dag 360.

Observera att diagrammen endast avser långa sjukfall. Det är alltså inte medianen för alla sjukfall som redovisas utan endast för sjukfall som blivit mer än 90 dagar långa eller beviljats månadsersättning.

För kvinnliga *lärare och skolledare* och *förskollärare och fritidspedagoger* har utvecklingen över tid varit i princip densamma som för samtliga kvinnor inom kommuner och regioner.

Manliga *lärare och skolledare* och *förskollärare och fritidspedagoger* har haft längre sjukfall än snittet för samtliga män inom kommuner och regioner. En förklaring till detta är en högre andel *psykiska diagnoser* bland manliga *lärare och skolledare* och *förskollärare och fritidspedagoger* än för andra män inom kommuner och regioner. *Psykiska diagnoser* innebär över lag längre sjukfall än övriga diagnoser.

Diagram 14

Medianlängd i dagar för långa sjukfall, kvinnor. Kommuner och regioner.

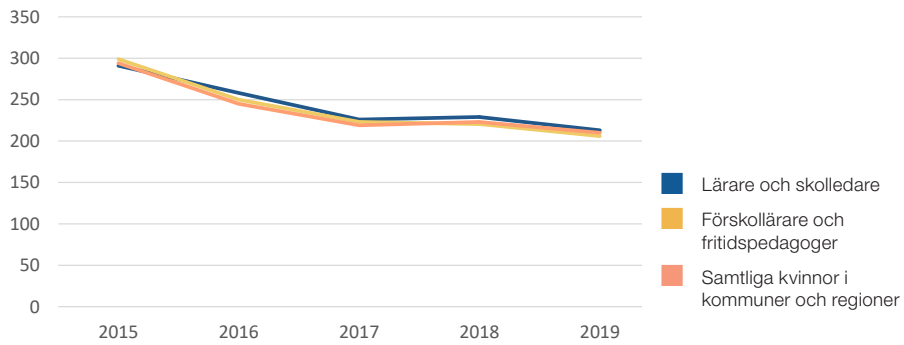
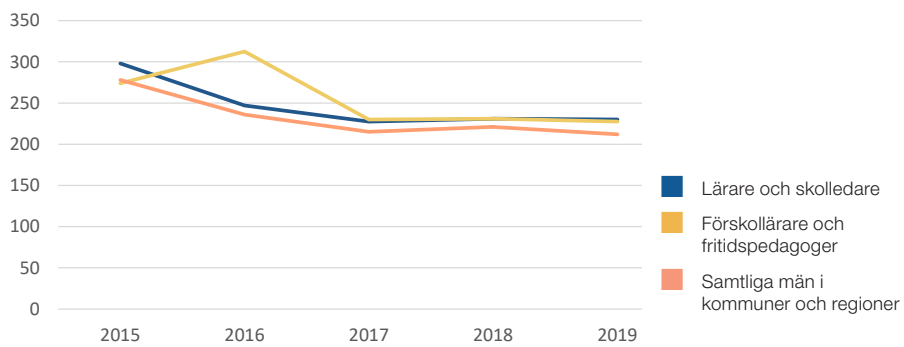

Diagram 15

Medianlängd i dagar för långa sjukfall, män. Kommuner och regioner.

Vilka diagnoser orsakar långvarig sjukfrånvaro?

I **diagram 16–19** visas de vanligaste diagnoskapitlen vid långvarig sjukfrånvaro per yrkesgrupp och kön. *Psykiska diagnoser* är den klart vanligaste orsaken till långvarig sjukfrånvaro för både kvinnliga och manliga lärare och skolledare och förskollärare och fritidspedagoger.

Näst vanligast är *muskuloskeletala diagnoser* som *ryggsjukdomar* och *reumatism*.

Diagnoskapitlet *skador, förgiftningar och vissa andra följder av yttre orsaker* avser inte arbetsskador då dessa ersätts av arbetsskadeförsäkringen.

Diagram 16

De vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro 2017–2019.
Förskollärare och fritidspedagoger, kvinnor. Kommuner och regioner.

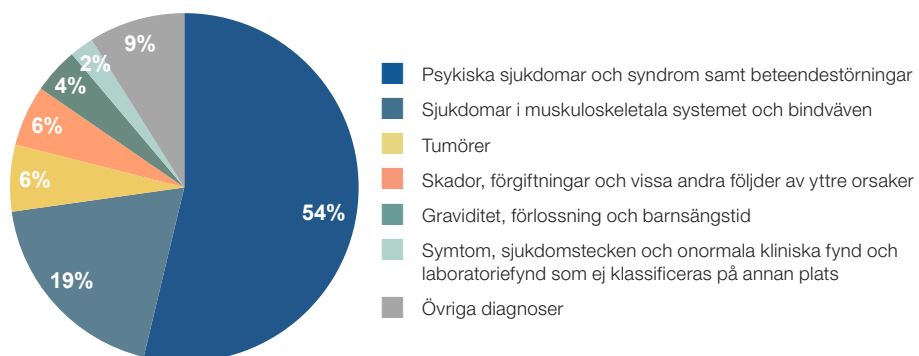

Diagram 17

De vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro 2017–2019.
Förskollärare och fritidspedagoger, män. Kommuner och regioner.

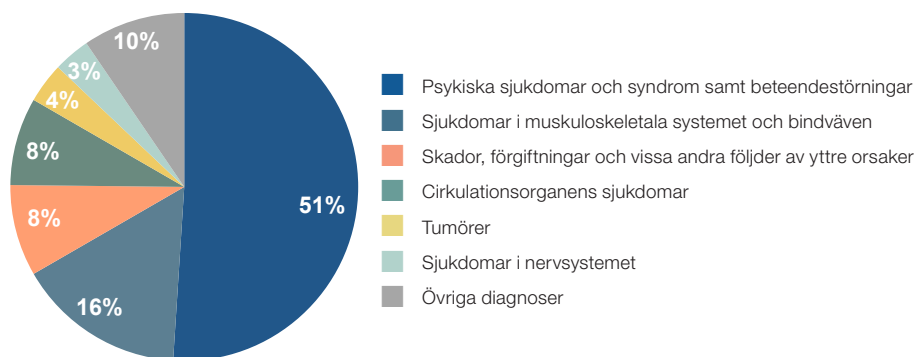

Diagram 18

De vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro 2017–2019.
Lärare och skolledare, kvinnor. Kommuner och regioner.

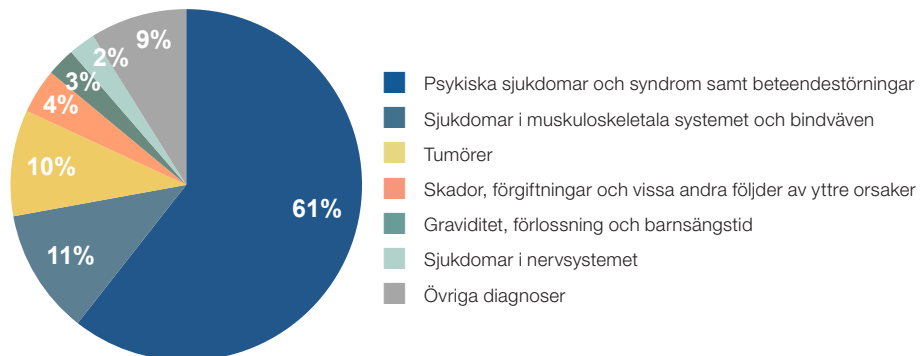
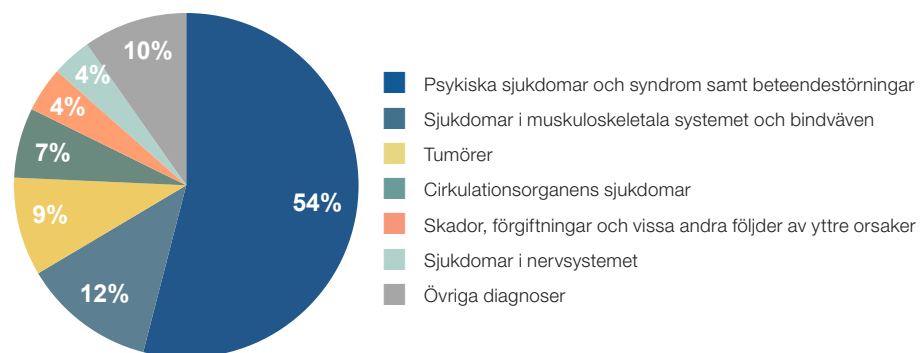

Diagram 19

De vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro 2017–2019.
Lärare och skolledare, män. Kommuner och regioner.

Långvarig sjukfrånvaro med psykisk diagnos per yrke och åldersgrupp

Psykiska diagnoser är den vanligaste orsaken till långvarig sjukfrånvaro bland skolans pedagoger och följande avsnitt kommer därför att fokusera på just denna typ av sjukfrånvaro. I **diagram 20–21** visas hur risken för långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* skiljer sig åt mellan kvinnor och män och mellan olika åldersgrupper.

Till skillnad från den sammanlagda sjukfrånvaron, där risken ökar ju äldre man blir, är risken för långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* ofta som

högst mitt i livet. Detta gäller framför allt för kvinnor. För manliga *lärare och skolledare* är risken högst i åldersgruppen 56–64 år. Den högsta risken för långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* har kvinnliga *förskollärare och fritidspedagoger* i åldersgruppen 36–45 år.

Män har betydligt lägre risk för långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* än kvinnor inom samma yrke och åldersgrupp.

Diagram 20

Antal långa sjukfall med psykisk diagnos per 1 000 sysselsatta.
Förskollärare och fritidspedagoger, genomsnitt 2017–2019. Kommuner och regioner.

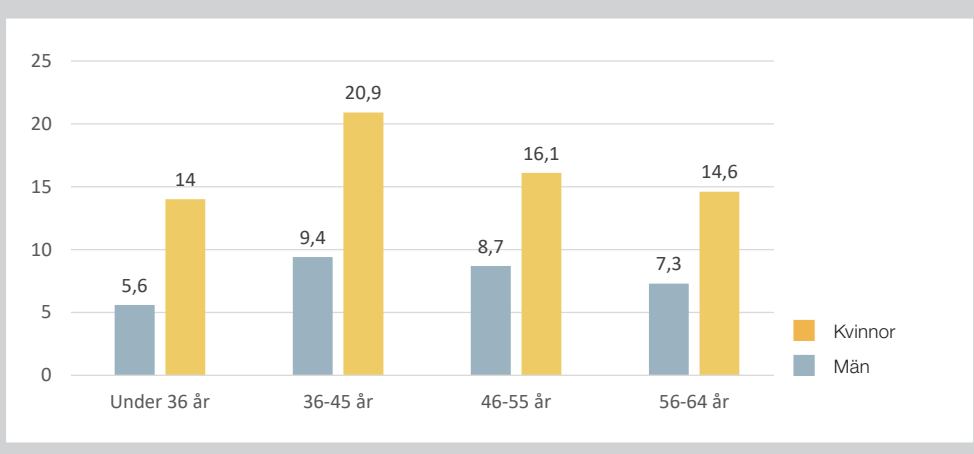
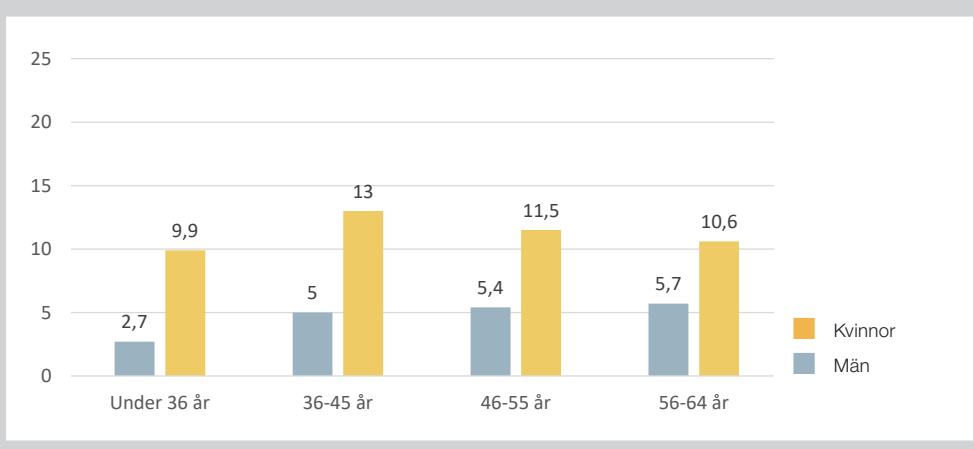

Diagram 21

Antal långa sjukfall med psykisk diagnos per 1 000 sysselsatta.
Lärare och skolledare, genomsnitt 2017–2019. Kommuner och regioner.

Långvarig sjukfrånvaro med psykisk diagnos, utveckling över tid

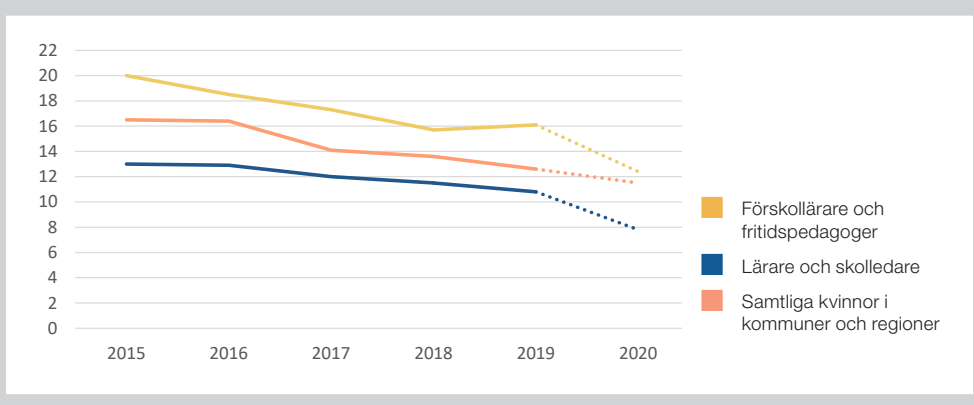
I **diagram 22** och **23** visas utvecklingen av långvarig sjukfrånvaro på grund av *psykisk diagnos* över tid.

Kvinnliga *lärare och skolledare* har haft minskande risk för långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* sedan 2015 och

lägre risk än snittet för samtliga kvinnor inom kommuner och regioner. Även för kvinnliga *förskollärare och fritidspedagoger* har vi kunnat se en nedåtgående trend, men deras risk är fortfarande högre än snittet. Risken ökade något 2019.

Diagram 22

Antal långa sjukfall med psykisk diagnos per 1 000 sysselsatta, kvinnor. Kommuner och regioner.

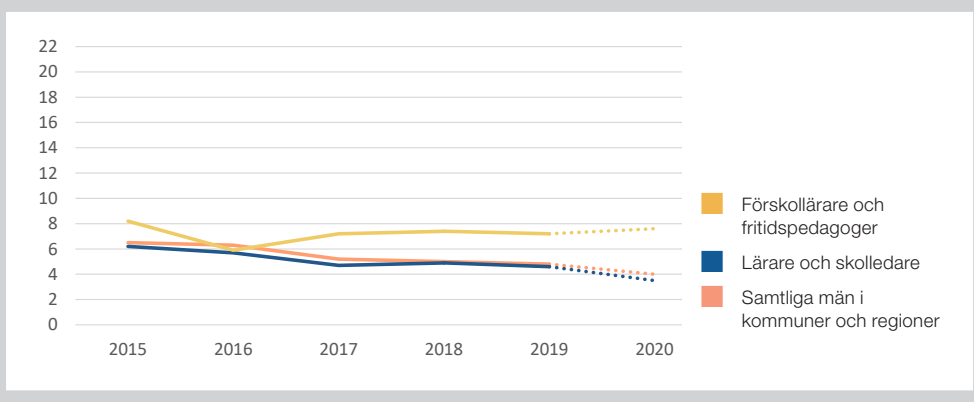

Både manliga lärare och skolledare och förskollärare och fritidspedagoger har mellan 2015 och 2019 haft mindre än hälften så hög risk för långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* som kvinnor inom samma yrkesgrupp. Manliga lärare

och skolledare har de senaste åren haft ungefär samma risk som samtliga män inom kommuner och regioner medan förskollärare och fritidspedagoger har haft högre risk sedan 2017.

Diagram 23

Antal långa sjukfall med psykisk diagnos per 1 000 sysselsatta, män.
Kommuner och regioner.

Vilka psykiska diagnoser orsakar långvarig sjukfrånvaro?

Som vi sett i föregående avsnitt är *psykiska diagnoser* den vanligaste orsaken till långvarig sjukfrånvaro bland skolans pedagoger. Vilken typ av psykiska sjukdomar är det då som ligger bakom denna sjukfrånvaro? Som vi ser i **diagram 24** står två undergrupper, *reaktion på svår stress* och *förstämningssyndrom*, för flest långa sjukfall. Kategorin övriga psykiska diagnoser utgörs framför allt av ångestsyndrom.

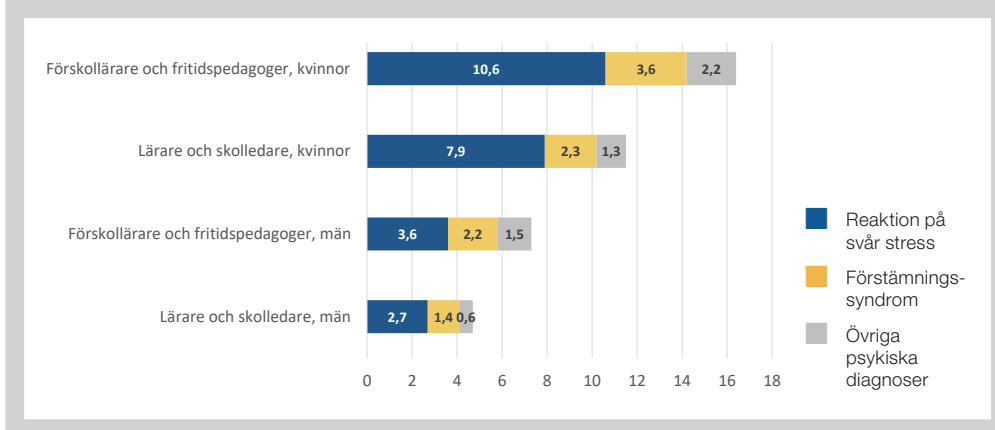
Reaktion på svår stress, där bland annat *utmattningssyndrom* ingår, är den vanligaste orsaken till långvarig sjukfrånvaro med *psykisk diagnos* bland skolans pedagoger. Detta gäller både

kvinnor och män. Näst vanligast är *förstämningssyndrom*, som framför allt utgörs av *depressionsdiagnoser*. Bland skolans pedagoger har kvinnliga *förskollärare och fritidspedagoger* den högsta risken för långvarig sjukfrånvaro på grund av *reaktion på svår stress*.

Kvinnliga lärare och skolledare och förskollärare och fritidspedagoger har nästan tre gånger högre risk att bli långvarigt sjukskrivna på grund av *reaktion på svår stress* än män inom samma yrke. Det är betydligt större skillnad i risk för långvarig sjukfrånvaro på grund av *reaktion på svår stress* mellan könen i samma yrke än mellan de två yrkesgrupperna.

Diagram 24

Antal långa sjukfall med psykisk diagnos per 1 000 sysselsatta, per diagnosgrupp. Genomsnitt 2017–2019. Kommuner och regioner.

Långvarig sjukfrånvaro per yrkesundergrupp

I **tabell 4** visas risk för långvarig sjukfrånvaro nedbrutet på mindre undergrupper för *lärare och skolledare* och för *förskollärare och fritidspedagoger*.

Skillnaden är stor mellan kvinnor och män i samma yrkesundergrupp. Högst risk för långvarig sjukfrånvaro har kvinnliga *studie- och yrkesvägledare*.

Tabell 4

Antal långa sjukfall per 1 000 sysselsatta (risk) per undergrupp.
Genomsnitt 2017–2019. Kommuner och regioner.

Yrke, undergrupp	Genomsnittlig risk 2017-2019 kvinnor	Genomsnittlig risk 2017-2019 män	Genomsnittlig risk 2017-2019 kvinnor och män
Förskollärare och fritidspedagoger	30,6	14,3	29,2
Fritidspedagoger	32,1	13,5	26,8
Förskollärare	31	16,2	30,5
Lärare och skolledare	18,9	8,9	16,1
Rektorer, nivå 2	13,9	10	12,7
Lärare i yrkesämnen	18,1	8,0	12,3
Gymnasielärare	17,7	8,4	14,0
Grundskollärare	17,8	9,3	15,7
Speciallärare och specialpedagoger, m.fl.	30,3	23,9	29,7
Studie- och yrkesvägledare	37,5	21,5	34,8

Samsjuklighet

I detta avsnitt beskriver vi långvarig sjukfrånvaro med fler än en diagnoskod, även kallat samsjuklighet. Med fler än en diagnoskod menas här att den sjuk-skrivne på sitt läkarintyg har mer än en och upp till tre diagnoskoder enligt klassificeringsstandarderna ICD-10, Socialstyrelsen 2011. Statistiken redovisas sammanslaget för kvinnor och män.

För både *lärare och skolledare* och *förskollärare och fritidspedagoger* är olika kombinationer av psykiska diagnoser vanligast vid samsjuklighet. Episodiska och paroxysmala sjukdomar, som återfinns i **diagram 26**, innebär oftast sömnstörning eller migrän.

Diagram 25

De vanligaste diagnoskombinationerna vid långvarig sjukfrånvaro med samsjuklighet. Förskollärare och fritidspedagoger 2018–2019. Kvinnor och män. Kommuner och regioner.

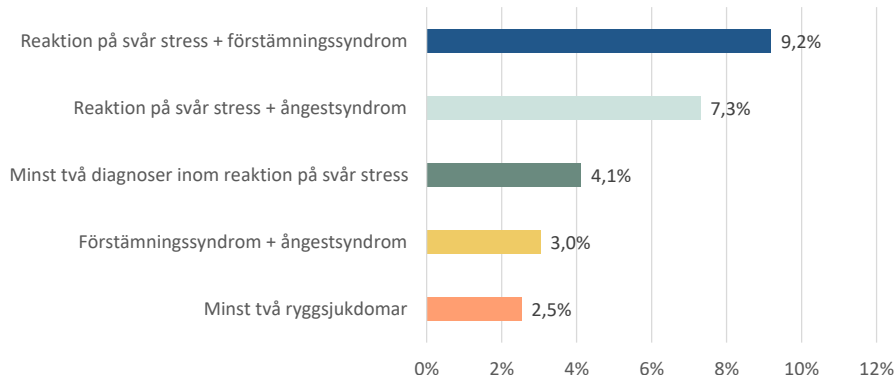
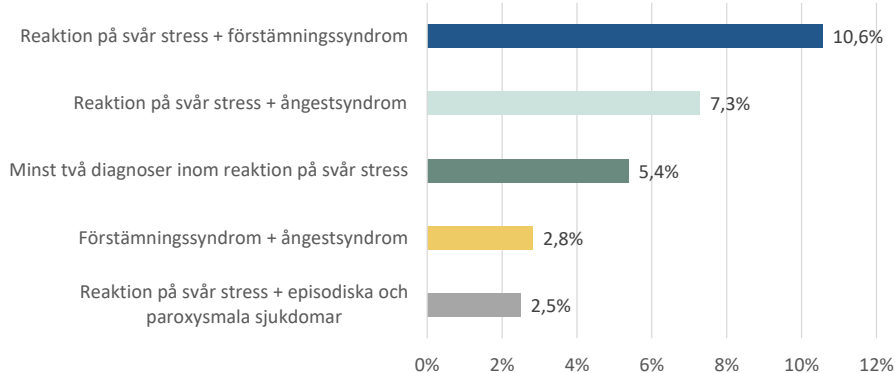

Diagram 26

De vanligaste diagnoskombinationerna vid långvarig sjukfrånvaro med samsjuklighet. Lärare och skolledare 2018–2019. Kvinnor och män. Kommuner och regioner.

Covidrelaterade sjukförsäkringsärenden

Diagnoskapitel som innehåller covid-diagnoser samt liknande symtom

(ICD-10, Socialstyrelsen 2011)

A00-B99 Vissa infektionssjukdomar och parasitsjukdomar.

Innehåller bland annat ospecificerad virusinfektion.

J00-J99 Andningsorganens sjukdomar.

Innehåller bland annat förkylning och influensa.

R00-R99 Symtom, sjukdomstecken och onormala kliniska fynd och laboratoriefynd som ej klassificeras på annan plats.

Innehåller bland annat feber och hosta.

U00-U99 Koder för särskilda ändamål.

Innehåller bland annat diagnoskoder för Covid-19.

I det här avsnittet presenterar vi preliminära uppgifter om sjukfrånvaro i samband med covid-19-pandemin.

De mått som vanligtvis ligger till grund för Afa Försäkrings statistikrapporter har en eftersläpning på ungefär två år. För att kunna ge en bild av den snabba utveckling som skett i och med covid-19 redovisar vi i detta avsnitt, till skillnad från de andra avsnitten i denna rapport, statistik över ärendeflödet under 2020 och 2021 för försäkringen AGS-KL. Då man kan anmäla försäkringsärenden retroaktivt bör måtten ses som en preliminär indikation på utvecklingen under 2020 och 2021.¹

I mars 2020 deklarerade WHO att covid-19 skulle klassas som en pandemi. Alla som har drabbats av covid-19 har inte fått en fastslagen covid-diagnos. Detta gällde framför allt i början av pandemin. Av denna anledning använder vi oss av begreppet *covidrelaterade sjukförsäkringsärenden*. För att ett ärende ska

klassas som covidrelaterat ska diagnosen i ärendet finnas i något av diagnoskapitlen A00-B99, J00-J99, R00-R99 och U00-U99 (se rutan ovan). Sedan oktober 2020 finns också möjligheten att i anmälan ange om ett försäkringsärende har påverkats av covid-19 på något sätt, vilket har effekt på inflödet av covidrelaterade ärenden. Ett exempel på det är att kunder har uppgivit att covid-19 har försenat en operation. AGS-KL träder i normalfallet i kraft efter 90 dagars sjukfrånvaro, vilket innebär att kortvarig sjukfrånvaro till följd av covid-19 inte fångas av måttet *covidrelaterade sjukförsäkringsärenden*.

$$\text{Index för given månad} = \frac{\text{Covidrelaterade sjukförsäkringsärende denna månad}}{\text{Covidrelaterade sjukförsäkringsärende mars 2020}} \times 100$$

¹ Uppgifter om godkända arbetsskador som inträffat på grund av covid-19 kommer att redovisas först under 2022. Det beror bland annat på att arbetsskador generellt tar längre tid att utreda, vilket gör att antalet inkomna ärenden inte är en lika bra indikator på antalet godkända ärenden som för sjukförsäkringsärenden.

Diagram 27 visar inflödet av *covid-relaterade sjukförsäkringsärenden* för försäkringen AGS-KL under 2020 och 2021, indexerat mars 2020. Diagrammet visar utvecklingen för skolans pedagoger uppdelat på yrkesgrupp i relation till utvecklingen för resterande yrkesgrupper inom AGS-KL.

Under första halvåret 2020 var ökningen av antalet inkomna *covidrelaterade sjukförsäkringsärenden* jämfört med mars 2020 lägre för skolans pedagoger än vad den var för andra yrkesgrupper inom AGS-KL. Av skolans pedagoger var det *förskollärare och fritidspedagoger* som hade den största ökningen av ärenden under perioden.

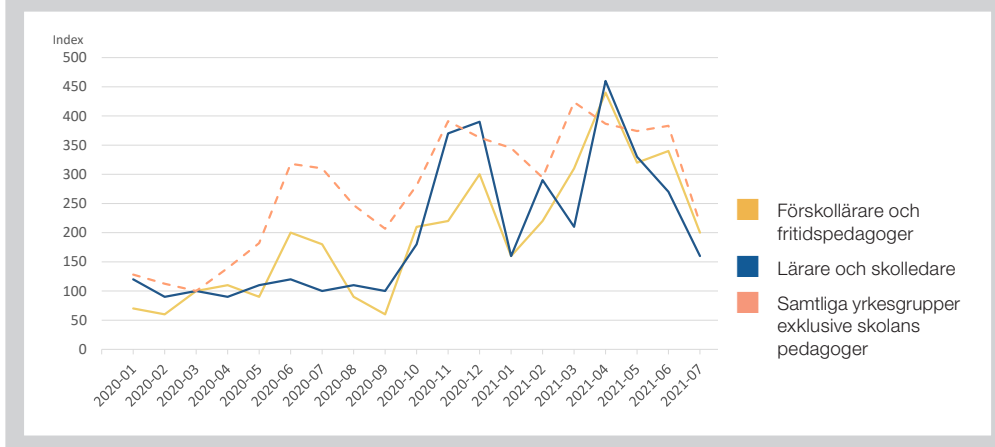
Under hösten 2020 ökar antalet inkomna *covidrelaterade ärenden* för både *förskollärare och fritidspedagoger* och *lärare och skolledare*. En viktig förklaring till ökningen är införandet av möjligheten att ange om ett försäkringsärende har

påverkats av covid-19 på något sätt. Under slutet av året hade *lärare och skolledare* fyra gånger så många ärenden som i mars 2020. Därefter har utvecklingen för skolans pedagoger legat på ungefär samma nivå som för övriga yrkesgrupper, med en viss skillnad i början av 2021. Den högsta noteringen av inkomna *covid-relaterade sjukförsäkringsärenden* för båda yrkesgrupperna inträffade i april 2021.

Skillnaderna i utveckling av inkomna ärenden mellan skolans pedagoger och andra yrkesgrupper under olika perioder kan bland annat bero på Folkhälsomyndighetens rekommendationer om fjärr- och distansundervisning för gymnasieskolor, vilket kan ha påverkat smittspridningen hos främst *lärare och skolledare*.² Skillnaderna kan också bero på att införandet av möjligheten att ange om försäkringsärendet har påverkats av covid-19 kan ha påverkat inflödet av ärenden olika för olika yrkesgrupper.

Diagram 27

Inkomna covidrelaterade sjukförsäkringsärenden per månad 2020 och 2021, index 100 = mars 2020. Skolans pedagoger uppdelat på yrkesgrupp respektive samtliga yrkesgrupper exklusive skolans pedagoger. Kommuner och regioner.

² Den 18 mars–15 juni 2020 och 7 december 2020–24 januari 2021 rekommenderade Folkhälsomyndigheten Sveriges gymnasieskolor (med vissa undantag) att bedriva all undervisning på distans. I augusti 2020 blev det möjligt för gymnasieskolor att under vissa förutsättningar kombinera närundervisningen med viss fjärr- eller distansundervisning. Folkhälsomyndighetens nationella rekommendation om delvis fjärr- och distansundervisning för gymnasieskolan upphörde att gälla efter den 1 april 2021. Grundskolan har huvudsakligen varit öppen under hela denna tid, men vissa regionala rekommendationer har funnits kring distansundervisning.

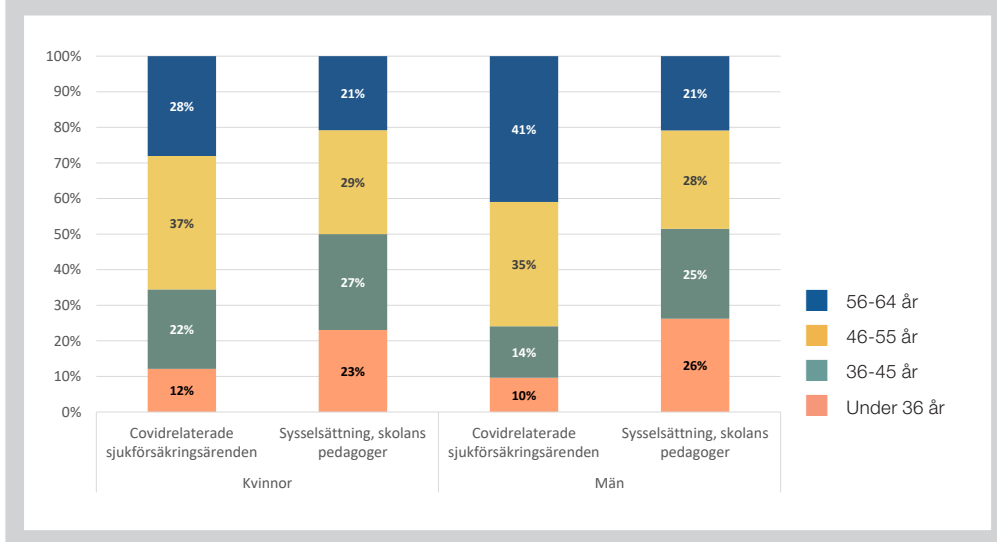
Ålder och covidrelaterade sjukförsäkringsärenden

Diagram 28 visar åldersfördelningen för anmälda covidrelaterade sjukförsäkringsärenden för skolans pedagoger inom kommuner och regioner uppdelat på kön, för perioden mars 2020 till juli 2021. Det jämförs med sysselsättningsstatistiken för skolans pedagoger inom kommuner och regioner uppdelat på kön och ålder för 2019. För båda könen har de två äldsta åldersgrupperna ett större antal anmälda covidrelaterade ärenden i relation till

hur många som är sysselsatta i dessa åldersgrupper, jämfört med de yngre åldersgrupperna. För kvinnor står åldersgruppen 46–55 år för störst andel av de anmälda covidrelaterade sjukförsäkringsärendena, 37 procent, medan de står för 29 procent av sysselsättningen. För män står åldersgruppen 56–64 år för två femtedelar av ärendena, medan de står för en femtedel av sysselsättningen.

Diagram 28

Covidrelaterade sjukförsäkringsärenden mars 2020 – juli 2021 samt sysselsättningen 2019 uppdelat på kön och ålder, för skolans pedagoger. Kommuner och regioner.

Källa: Afa Försäkring; Statistiska centralbyrån, SCB.

Förslag på förebyggande åtgärder

- ▶ Fallolyckor är en vanlig arbetsskada och kan ske både på jobbet och till och från jobbet. Att falla i samma nivå, att ramla från låg eller hög höjd, att snubbla eller halka räknas som fallolyckor. Läs mer om att förebygga fallolyckor på suntarbetsliv.se under Forskning på 5: "Förebygg fallolyckor". Där finns även checklistor för att förebygga fallolyckor.
- ▶ Läs mer om riktlinjer vid psykisk ohälsa på arbetsplatsen hos Myndigheten för arbetsmiljökunskap, mynak.se. Riktlinjerna riktar sig till företagshälsa, arbetsgivare eller annan aktör som erbjuder liknande tjänster och fokuserar på att förebygga, utreda och åtgärda så kallad arbetsrelaterad psykisk ohälsa
- ▶ Läs mer om att förebygga psykisk ohälsa och stress på suntarbetsliv.se och sök på verktyget Stressdialogen. Med Stressdialogen får ni stöd i att prata om vad som orsakar stress på jobbet och hur ni kan förebygga ohälsa i arbetsgruppen.
- ▶ Läs mer på arbetsmiljöverket.se om psykisk ohälsa och hot våld. I broschyren *Våld och hot inom omsorg och skola* kan du läsa om de vanligaste riskerna, om hur våld och hot kan förebyggas och vilket ansvar arbetsgivaren har. Det finns även en checklista som hjälpmedel för att kartlägga riskerna inom omsorg och skola.
- ▶ Hos prevent.se finns checklistor om bland annat hot och våld som innehåller frågor om hur arbetet organiseras, hur arbetsplatsen är utformad och om anställdas kunskaper om hur de ska agera i hotfulla situationer. Du hittar även information om arbetsrelaterad stress. Det handlar om hur kraven i arbetet och arbetsorganisationen påverkar de anställda, men också om hur de anställdas hälsa och välbefinnande påverkar arbetet.
- ▶ Hos skolverket.se finns broschyren *Väpnat våld i skolan – hur skolor kan agera om det händer*.

- ▶ Råd³ till chefen som vill skapa en bättre psykisk hälsa:
 - Skapa öppenhet kring psykisk ohälsa.
 - Diskutera den psykosociala arbetsmiljön, såsom återhämtning, schemaläggning, introduktion av nyanställda och hur ni pratar med varandra.
 - Skapa utrymme för återhämtning.
 - Ha regelbundna arbetsplatsträffar.
 - Se till att friskvårdstimmen används.
 - Arbeta förebyggande med insatser både mot organisationen och medarbetarna.
 - Ta hjälp av företagshälsovården.

- ▶ Som en del av Afa Försäkrings arbete med att förebygga och minska arbetsskador till följd av fallolyckor har vi ett unikt samverkansprojekt med Svenska Judoförbundet där medarbetare får lära sig att falla utan att skada sig:
www.afaforsakring.se/om-afa-forsakring/samarbeten/svenska-judoforbundet

- ▶ Läs också mer om den forskning som Afa Försäkring finansierar på fou.afaforsakring.se

³ Källa: Gunnel Hensing, professor i socialmedicin; intervju suntarbetsliv.se 31 augusti 2021.

Publikation av Afa Försäkrings analysavdelning, kontakt:
analys@afaforsakring.se

9 av 10 är försäkrade genom jobbet

POSTADRESS **Afa Försäkring 106 27 Stockholm** • BESÖKSADRESS **Klara Södra Kyrkogata 18**
KUNDCENTER **0771-88 00 99** • VÅXEL **08-696 40 00** • afaforsakring.se